

Jessica Heikkinen, Reetta Lahtinen ja Taina Mikkonen

**”PERUSJATUS KOKO SEN SYSTEEMIN TAKANAHAN ON HIRVEEN
POSITIIVINEN.”**

Työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi –neuvonpidosta

**”PERUSAJATUS KOKO SEN SYSTEEMIN TAKANAHAN ON HIRVEEN
POSITIIVINEN.”**

Työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi –neuvonpidosta

Jessica Heikkinen, Reetta Lahtinen ja
Taina Mikkonen
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Heikkinen Jessica, Lahtinen Reetta ja Mikkonen Taina

Opinnäytetyön nimi: ”Perusajatus koko sen systeemin takanahan on hirveen positiivinen.”

Työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi –neuvonpidosta

Työn ohjaaja: Männistö Merja ja Kokko Seija

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2016

Sivumäärä: 45 + 2

Tutkimuksemme tarkoitus on kuvailla työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi –neuvonpidosta. Neuvonpito on yksi Toimiva lapsi & perhe –hankkeen osana kehitetyistä Lapset puheeksi –työmenetelmistä. Lapset puheeksi –neuvonpidosta ei ole juuri lainkaan aiempia tutkimustuloksia.

Lapset puheeksi –neuvonpito on verkostokokous, joka suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä asiakasperheen kanssa. Sen ideana on aktivoida perheen lähi- ja ammattilaisverkosto vanhempien rinnalle ja päämääränä etsiä yhdessä ratkaisuja perheen tilanteeseen. Neuvonpidossa erittäin tärkeänä korostuu moniammatillinen ja dialoginen yhteistyö perheen ja työntekijäverkoston välillä.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys käsittelee neuvonpitoa tukemassa vanhemmuutta sekä lapsen turvallista kehitystä, lapsen kehitysympäristöjä, Lapset puheeksi –työmenetelmää sekä neuvonpidon lähtökohtia. Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna ja haastateltavana toimi sosiaalialan työntekijöitä, jotka työssään käyttävät Lapset puheeksi –työmenetelmää. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimustulostemme mukaan työntekijät pitivät Lapset puheeksi –neuvonpitoa kaiken kaikkiaan hyvänä työmenetelmänä. Neuvonpitoa kuvailtiin asiakaslähtöisenä, ratkaisukeskeisenä ja konkreettisenä menetelmänä, joka ryhdittää ja selkeyttää perheen kanssa työskentelyä. Työntekijät kokivat neuvonpidon suurena hyötynä sen moniammatillisen luonteen: se kokoaa asiakkaan verkoston yhteen keskustelemaan perheen tilanteesta. Työmenetelmä koettiin sopivan selkeästi parhaiten ennaltaehkäisevän työn alueelle. Neuvonpidon haasteina nousivat esiin prosessiin sitoutuminen, resurssipula ja palvelujärjestelmän kankeuden mukanaan tuomat vaikeudet.

Tutkimuksemme tuottaa kokemustietoa neuvonpidosta työmenetelmänä sekä tietoa sen eduista ja haasteista. Lisäksi tulokset hyödyttävät menetelmää käyttäviä työntekijöitä oman työskentelynsä kehittämisessä.

Asiasanat: Lapset puheeksi –menetelmä, Lapset puheeksi –neuvonpito, moniammatillisuus, dialogisuus, vanhemmuus, perhetyö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author(s): Heikkinen Jessica, Lahtinen Reetta & Mikkonen Taina

Title of thesis: Employees experiences about Lapset puheeksi consultation

Supervisor(s): Männistö Merja & Kokko Seija

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016 Number of pages: 45 + 2

The objective of the research is to describe employees experiences about Lapset puheeksi consultation. Consultation is one of the Lapset puheeksi working methods which are developed to be a part of Toimiva lapsi & perhe project. There is not much previous research about the Lapset puheeksi consultation.

Lapset puheeksi consultation is a network meeting which will be planned and implemented together with the clientfamily. The idea is to activate family's local and professional network alongside to parents and the aim is to jointly find solutions for the family's situation. Multi-professional work and dialogical co-operation between the family and an employee of the network is very important in consultation.

Our research is a qualitative research. The theoretical framework deals with consultation supporting parenting and securing development of the child, the child's development environments, Lapset puheeksi working method and starting points of consultation. Material was collected by a group interview. Interview implement as a group interview and interviewees were social workers who use Lapset puheeksi working method in their work. The material was analyzed using themes.

The results show that workers think that Lapset puheeksi consultation is all in all a good working method. Consultation was described as a customer-oriented, solution-focused and concrete method which gives posture and clarify to the work with the clientfamily. The employees felt that consultations major benefit is it's multi-professional nature: it brings the customer's network together to discuss about the situation in the family. Workmethod was considered suitable for clearly the best in preventive work area. Consultation's challenges are commitment in process, lack of resources and difficulties brought about by the stiffness of the service.

Our research produces experience in information about the consultation as a working method as well as information about its benefits and challenges. In addition, the results benefit the employees using the method in the development of its own work.

Keywords: Lapset puheeksi working method, Lapset puheeksi consultation, network, parenting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LAPSET PUHEEKSI -NEUVONPITO TUKEMASSA VANHEMMUUTTA JA LAPSEN TURVALLISTA KEHITYSTÄ	8
2.1	Lapsuus.....	8
2.2	Vanhemmuus.....	9
3	LAPSEN KEHITYSYMPÄRISTÖT.....	11
3.1	Ekologinen ja ekokulttuurinen näkökulma.....	12
4	LAPSET PUHEEKSI -TYÖMENETELMÄ.....	14
4.1	Lapset puheeksi – neuvonpito	15
5	LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPIDON LÄHTÖKOHDAT	17
5.1	Moniammatillisuus.....	17
5.2	Dialogisuus.....	18
5.3	Verkostotyö	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
6.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä.....	21
6.2	Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat.....	21
6.3	Haastateltavien valinta ja aineiston keruu.....	22
6.4	Aineiston analyysi	23
6.5	Tutkimuksen luotettavuus	25
6.6	Tutkimuksen eettisyys.....	26
7	TULOKSET.....	28
7.1	Työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta	28
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
9	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Lasten pahoinvointi on lisääntynyt yhteiskunnassamme ja lastensuojelussa asiakkuuksien määrä kasvaa koko ajan. Lastensuojelutilastojen kuvaamaa asiakasmäärien kasvua voidaan tarkastella yhteiskunnan resurssien, perheiden elämäntilanteiden muutosten tai ongelmiinpuuttumiskynnysten näkökulmasta (Heino 2009, 60). Tilastojen mukaan jopa kolmasosa lapsista voi huonosti, mikä on lisännyt erityisen tuen tarvetta päivähoidossa ja peruskoulussa sekä hoidon tarvetta lastensuojelussa että psykiatriassa (Määttä & Rantala 2010, 19). Viime aikoina olemme saaneet seurata mediassa käytävää keskustelua siitä, kuinka lastensuojelua tulisi kehittää vastaamaan tämän ajan tarpeisiin, ilmiöihin ja ongelma-kohtiin.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita on haluttu vahvistaa varhaisen tuen saavuttamiseksi. Vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain tavoitteena on edistää palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, siirtää painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen sekä varhaiseen tukeen ja varmistaa tuen saanti asiakkaan omassa arkiympäristössä. Lisäksi laki lisää yhteistyötä eri toimijoiden kesken asiakkaan hyvinvoinnin edistämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Viitattu 16.3.2016.) Myös meneillään olevan Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hankkeen tavoitteet ovat samansuuntaiset. Hankkeen päämääränä on hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen lapsiperheiden arjessa, eriarvoisuuden vähentäminen sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen. Oikea-aikainen tuki halutaan kohdentaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden arkeen eri kasvu- ja kehitysympäristöihin. Tarkoituksena on siirtää palveluiden painopiste varhaiseen tukeen ja peruspalveluihin sekä poistaa palveluiden päällekkäisyyttä. Lasten Kaste -hankkeen puitteissa on otettu käyttöön Lapset puheeksi -työmenetelmä osana lastensuojelun kehittämissosiota. Tarkoituksena on ottaa eri sektoreilla käyttöön yhteistä ymmärrystä vahvistavia työmenetelmiä ja -tapoja. (Pohjois-Suomen Lasten kaste -hanke 2014-2016, 4, 25. Viitattu 15.3.2016.)

Tutkimuksessamme kuvailemme työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta, joka on yksi Lapset puheeksi -työmenetelmistä. Menetelmät on kehitetty osana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Toimiva lapsi & perhe -hanketta. Hankkeessa on tutkittu ja kehitetty hyvinvointia tukevia ja ongelmia ehkäiseviä työkäytänteitä niin sosiaali- ja terveydenhuollon kuin kasvatus- ja sivistystoimeen. Lisäksi hankkeessa ollaan juurrutettu kehitettyjä työkäytänteitä kentälle. Hankkeen tavoitteena on lapsen kehityksen tukemisen ohella yli sukupolvien siirtyvien

ongelmien ehkäisy. Lapset puheeksi -menetelmän avulla tuetaan vanhemmuutta sekä lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Neuvonpitoon siirrytään silloin, kun Lapset puheeksi -keskustelussa havaitaan perheellä sellaisia tuen ja avun tarpeita, jotka vaativat tarkempaa paneutumista. Neuvonpidon tarkoituksena on vahvistaa lapsen suojaavia tekijöitä verkostojen ja palveluiden avulla. Perheen osallisuutta korostetaan suunnittelemalla neuvonpidot ja siellä käsiteltävät aiheet yhdessä perheen kanssa.

2 LAPSET PUHEEKSI -NEUVONPITO TUKEMASSA VANHEMMUUTTA JA LAPSEN TURVALLISTA KEHITYSTÄ

Vanhemmuus voi olla välillä hyvinkin haasteellista. Vanhemmat voivat tarvita tukea niin arkisessa elämässä kuin elämän kriisitilanteissa (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 86). Vanhemman vaikeuksien keskellä Toimiva lapsi ja perhe -menetelmien avulla tuetaan lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä tekijöitä ja ehkäistään ongelmia (Suomen mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016). Työ tähtää lapsen kehityksen tukemisen lisäksi vanhemmuuden tukemiseen. Lapset puheeksi -neuvonpito on osa Toimiva lapsi ja perhe -menetelmäperhettä.

2.1 Lapsuus

Lapsuus on ihmisen ensimmäinen elämänvaihe, jolloin tapahtuu nopeaa ja perustavanlaatuaista kehitystä niin psykologisesti, sosiaalisesti kuin biologisesti. Jokaisen ihmisen lapsuus on yksilöllinen ja kokemuksellinen ilmiö omine tapahtumineen, ihmissuhdekokemuksineen sekä ympäristöineen. Elämän ensimmäisenä vaiheena lapsuus ja sen kokemukset kulkevat mukana koko ajan ja heijastuvat vahvasti ja kokonaisvaltaisesti myöhäisempään elämään. (Bardy, 2009, 18.)

Kasvulla tarkoitetaan yleensä ihmisessä tapahtuvia konkreettisia fyysisiä muutoksia, esimerkiksi pituuskasvua. Kasvulla voidaan kuitenkin tarkoittaa myös ihmisessä läpi elämän jatkuvaa sisäistä muutosta. Kehitys puolestaan tarkoittaa tiedostamatonta ja jatkuvaa ihmisessä tapahtuvaa muutosta. Kehitystä tapahtuu yksilöllisesti suhteessa ympäristöön. Kasvun ja kehityksen osa-alueita ovat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen. (Ojanen ym. 2011, 64.) Kehitys on dynaamista ja kokonaisvaltaista ja sen osa-alueet ovat keskenään vuorovaikutuksessa: kun jollakin niistä tapahtuu kehitystä, muutosta tapahtuu myös muilla osa-alueilla. (Kronqvist & Pulkkinen, 2007, 30).

Lapsuus voidaan yksilöllisen ilmiön lisäksi nähdä myös yhteiskunnallisena asiana. Näkemys lapsuudesta vaihtelee kulttuurin ja aikakauden mukaan. Tärkeässä osassa lapsuuden hahmottamista ovat vallitsevan yhteiskunnan arvot. (Bardy, 2009, 18.) Esimerkiksi lapsuuden

keston määrittelyssä ja siinä, ymmärretäänkö lapsuus ainutlaatuisena ja vaalittavana elämänvaiheena sinänsä vai keskeneräisyyden vaiheena ennen aikuisuutta, voi olla erilaisten kulttuurien välillä suuria eroja vielä tänäkin päivänä. Nykypäivän Suomessa lapsuus nähdään moniulotteisena ilmiönä ja arvokkaana elämänvaiheena; ajatus lapsista vain tulevina aikuisina on jo vanha ajatustapa. Halutaan korostaa lasten aktiivista toimijuutta nykyhetkessä ja investoinnit lapsiin esimerkiksi päivähoidon ja koulun järjestämisen muodossa nähdään sijoituksena tulevaisuutta varten. (Bardy, 2009, 29.)

Tärkeitä lapsen elämää kannattelevia suojaavia tekijöitä ovat elämän sujuminen kotona ja perheenjäsenten väliset ihmissuhteet, joita tukevat keskinäinen ymmärrys ja avoin kommunikaatio ja ongelmanratkaisu sekä toimiva sosiaalinen elämä kodin ulkopuolella: toimiva päivähoido, koulu sekä harrastukset ja omat ystävät. (Solantaus 2016, 13. Viitattu 4.2.2016.)

2.2 Vanhemmuus

Vanhemmuus ei ole yksiselitteinen asia. Se voidaan jakaa biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Usein eri vanhemmuuden puolet liittyvät yhteen henkilöön, mutta biologinen, sosiaalinen ja psykologinen vanhempi voivat olla myös eri henkilöitä. Biologinen vanhemmuus määrittyy geenien kautta, sosiaalisella vanhemmuudella taas tarkoitetaan oikeudellista suhdetta lapseen; vanhemman ja lapsen suhde on virallisesti laillistettu. Psykologisessa vanhemmuudessa lapsi pitää jotain aikuista vanhempanaan, jolloin tämä saa lapsen mielessä vanhemmuuden. (Määttä & Rantala 2010, 74.)

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja jatkuu läpi elämän. Vanhemmuus on peruuttamaton, muuttuva tehtävä ja rooli, johon vaikuttavat elämäntilanne, perheen elämänkaaren vaihe sekä perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Vanhemman kokemukset omasta lapsuudesta ja vanhemmuudesta sekä käsitys omasta kyvystä selviytyä vanhemmuudesta joko auttavat tai estävät vanhemmuuden toteutumista. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 90.) Kristerin (2002, 23–24) mukaan vanhemman on oltava lapselleen turvallinen ja läsnäoleva aikuinen ja kestettävä lapsensa tunteet sekä vastattava hänen tarpeisiinsa riittävässä määrin. Aikuisen tulee määritellä rajat ja tarjota rakkautta niiden sisällä. Vanhemmuus ei ole koskaan valmis, siinä on mahdollisuus kehittyä ja kasvaa jatkuvasti. Täydellistä vanhempaa ei ole, eikä siihen ole tarvettakaan. (Järvinen ym. 2007, 91.)

Vanhemmuuteen kuuluu lapsen perustarpeiden täyttäminen. Näitä perustarpeita ovat rakkaus ja välittäminen, nähdyksi ja kuulluksi tuleminen, riittävän ravinnon ja virikkeiden saaminen, vaatetus, puhtaus, turvallisuus ja valvonta. Muita tärkeitä vanhempien tehtäviä ovat huoltajana ja esimerkkinä toiminen, rakkauden antaminen, rajojen asettaminen ja rohkaiseminen. (Lindroos 2006. Viitattu 13.3.2016.) Vanhemmuuteen kuuluu myös riskitekijöitä, joista yleisimpiä ovat esimerkiksi psyykkiset sairaudet, päihderiippuvuus tai puutteellinen kyky hoivata lasta. Lapsen hyvinvointiin voi vaikuttavaa myös perheen peruselintoihin liittyvä puute, sosiaalinen eristäytyneisyys ja vanhemman alhainen koulutustausta. (Järvinen ym. 2007, 92.)

Vanhemmuuden tukeminen ja arviointi ovat usein perhetyön tavoitteita. Perhetyöllä voidaan tukea esimerkiksi vanhempien arjenhallinnan keinoja, kykyä kehua lastaan, havaita ja tukea tämän vahvuuksia sekä asettaa lapselle perustellen turvallisia rajoja. (Vilén & Seppänen & Tapio & Toivainen 2010, 132).

3 LAPSEN KEHITYSYMPÄRISTÖT

Lapset puheeksi -menetelmässä tarkastellaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä eri kehitysympäristöjen kautta. Näitä kehitysympäristöjä ovat koti, päivähoitopaikka, koulu sekä muut toimintaympäristöt. Kehitysympäristöissä tapahtuva toiminta ja vuorovaikutus vaikuttavat joko tukien, tai ongelmia tuottaen. Kehitysympäristöjen yhteistyöllä on merkitystä lapsen hyvinvointiin tämän liikkussa päivittäin eri ympäristöjen välillä. Hyvään yhteistyöhön kuuluu keskinäinen tuki, yhteinen pohdinta ja ongelmanratkaisu sekä jaettu ilo lapsen hyvinvoinnista. (Solantaus 2015, 4. Viitattu 2.3.2016.)

Lapsen kehitysympäristöistä tärkein on koti. Kotona vanhempien välinen parisuhde, vanhemmuuden laatu ja koko perheen hyvinvointi, elinolot ja toimeentulo sekä läheisten ihmisten tuki olennaisena osana muodostavat lapsen kehitysympäristön silloin, kun puhutaan perheestä. (Määttä & Rantala 2010, 63, 33.) Perheen merkitys on muuttunut sekä yhteiskunnallisesti että yksilölle itselleen. Perheestä ei ole yksiselitteistä määritelmää. Jokaisella on omanlainen näkemys perheestä ja sen merkityksestä itselleen. Perhe on siihen kuuluvien ihmisten yksikkö, jossa ihmiset itse määrittelevät, usein tunteiden pohjalta, mikä on heidän perheensä ja ketä siihen kuuluu. (Vilén, ym. 2006, 54.) Vuonna 2007 perhebarometrin vastaajat kokivat perheen tärkeimmiksi määritelmiksi läheisyyden, yhdessä olemisen ja tekemisen sekä henkisen tuen saamisen. (Paajanen 2007, 23. Viitattu 20.11.2014).

Perheen keskeinen voimavarakelijä on vanhempien ja lasten fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Tieto, luottamus, selviytymiskeinot, kokemukset ja elämänhallinnan tunne muodostavat perheen sisäiset voimavarat. Ulkoiset voimavarat muodostuvat sosiaalisista tukiverkostoista. Näiden virallisten ja epävirallisten tukijärjestelmien kautta perhe saa emotionaalista tukea kuten esimerkiksi arvostusta, luottamusta ja kuuntelua. (Ojanen ym. 2011, 15.) Perheen sisäisinä ja ulkoisina riskitekijöinä voidaan pitää esimerkiksi avo- tai avioeroa, vakavaa sairautta, läheisen menetystä, työttömyyttä, vaikeaa taloudellista tilannetta tai tukiverkoston puutetta (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007, 16. Viitattu 30.10.2014). Lapsiperheiden arjen haasteellisuus hyvinvoinnin kannalta on lisääntynyt monien muutosten myötä. Näitä muutoksia ovat muun muassa perhe- rakenteiden muutokset ja arjen monimutkaistuminen. (Määttä & Rantala 2010, 63–66.)

Päiväkodin ensisijaisena tehtävänä lapsen kehitysympäristönä on kodin kasvatustehtävän tukeminen. Päiväkoti tarjoaa lapselle perushoidon silloin, kun vanhemmat ovat töissä tai opiskelemassa. Päiväkoti on sosiaalinen maailma, joka voi olla haasteellinen lapselle muuttuvien ihmisten ja tilanteiden sekä arjen hektisyyden vuoksi. (Määttä & Rantala 2010, 94–96.) Varhaiskasvatuslaki (36/1973, 11§) velvoittaa kunnat järjestämään lapsen päivähoidon kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Lisäksi päivähoito on järjestettävä perheen yksilölliset tarpeet huomioon ottaen (11a§). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on päivähoidon aikana vastata lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta tukien kodin kasvatustehtävää sekä yhdessä kodin kanssa edistää lapsen kehitystä. Lisäksi päiväkotitukee lasta päiväkodin ja koulun välisessä siirtymävaiheessa (Määttä & Rantala 2010, 97.)

Myös koulun tehtävänä on kodin kasvatustehtävän tukeminen. Peruskouluopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetus edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Ihmisyden kasvun tukeminen ja eettinen vastuukykyisyys yhteiskunnan jäsenyyteen ovat perusopetuksen tavoitteena. Lisäksi opetus tarjoaa oppilaille elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Sekä päivähoidon että perusopetuksen tärkeä tehtävä on säilyttää lasten halu oppimiseen ja samalla ennaltaehkäistä lasten syrjäytymistä. (Määttä & Rantala 2010, 99–101.)

3.1 Ekologinen ja ekokulttuurinen näkökulma

Lapsen keskeisiä kehitysympäristöjä ovat siis koti, päivähoito ja koulu. Näistä ensimmäinen ja ensisijainen on koti. Lapsiperhe rakentaa oman arkensa mahdollisuuksiensa ja tarpeidensa mukaiseksi, jossa arkielämä ja asuinympäristön elämänmeno linkittyvät toisiinsa. Lapsen kasvu ympäristön turvallisuus ja mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan ovat keskeisiä lapsen hyvinvointiin arjessa vaikuttavia tekijöitä. (Määttä & Rantala 2010, 53.)

Ekologisen ajattelun keskeinen teoreetikko Urie Bronfenbrenn on määrittänyt ekologisen teorian, joka tutkii yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Kyseisen teorian mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Jotta voidaan ymmärtää ekologisuuutta, tulee ymmärtää ympäristön ja kulttuurien erot. Ajatellaan, että lapsi on riippuvainen aikuisista ja että hän kehittyy sisäisesti luoden suhdettaan tärkeisiin ihmisiin. Tähän kaikkeen vaikuttavat ihmisten

keskinäiset suhteet ja laajempi yhteisö, joka on lapsen ja perheen ympärillä. (Rantala 2002, 20–23.)

Ekologisessa teoriassa ajatellaan, että yksilö on osa hierarkista, neljällä tasolla toimivaa sosiaalista järjestelmää, jonka tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Ensimmäinen taso on nimeltään mikrosysteemi ja siihen kuuluu lapsen lähipiiri, perhe ja päiväkoti. Nämä vaikuttavat lapseen suoraan muovaten ja yhdistäen lapsen sosiaalista, emotionaalista ja kommunikatiivista kehitystä. Toinen taso on mesosysteemi, joka kuvaa mikrosysteemissä toimivien aikuisten ja tahojen yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Nämä vaikuttavat lapseen kehitykseen epäsuorasti. Kolmas lapseen välillisesti aikuisten elämänpiirin kautta vaikuttava systeemi on nimeltään eksosysteemi. Tähän kuuluvat vanhempien työolot ja yhteiskunnan tukijärjestelmät jotka vaikuttavat perheen jokapäiväiseen elämään. Neljäntenä on makrosysteemi, joka kattaa lainsäädännön ja palvelujärjestelmän, kulttuuriset arvot ja näkemykset. (Emt. 20–23.)

Nämä neljä edellä mainittua tasoa vaikuttavat yksilöiden normaaliin arkeen, jota ohjaa jokaisen perheen oma perhekulttuuri. Perhekulttuurilla tarkoitetaan käsityksiä ja uskomuksia, joilla arkipäivää toteutetaan. Perheteemat ovat edellä mainittujen kokonaisuuksia, jotka näkyvät arkielämässä. Eri perheet reagoivat eri tavalla ympäristön olosuhteisiin ja kukin perhe luo jatkuvasti sosiaalista ympäristöään ja päivittäisiä rutiinejaan perheelle sopivaksi. Perheen sisäiset ja ulkoa tulevat voimat ja rajoitukset sekä teemat yhdessä ohjaavat, miten perheen arki sujuu. Kodin arki on merkittävässä roolissa lapsen elämässä. (Emt. 20–23.)

4 LAPSET PUHEEKSI -TYÖMENETELMÄ

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) käynnisti vuonna 2001 Toimiva lapsi ja perhe -hankkeen, jonka osana kehitettiin Toimiva lapsi ja perhe –menetelmiä, -koulutuskokonaisuuksia sekä – konsultaatio. Vuonna 2014 hanke siirtyi Suomen Mielenterveysseuraan. (THL 2016. Viitattu 5.2.2016.) Toimiva lapsi & perhe -työn päämääränä on lapsen arjen tukeminen; tukea lapsen kehitystä ja estää ongelmien siirtymistä yli sukupolvien. Työ soveltuu käytettäväksi tilanteissa, joissa vanhemmuutta hankaloittaa esimerkiksi vakava fyysinen sairaus, mielenterveys tai päihdeongelma, vankeus tai lapsen käyttäytymiseen tai tunne-elämään liittyvät vaikeudet. (Suomen mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016.) Toimiva lapsi & perhe -työmenetelmäperheeseen kuuluvat Lapset puheeksi –keskustelun lisäksi perheinterventio, Lapset puheeksi –neuvonpito ja Vertti-kurssit. Työmenetelmät pohjautuvat professori William Beardsleen kehittämään perheinterventioon, alan tutkimuksiin sekä kokemuksiin työskentelystä perheiden ja vertaisryhmien parissa. Beardsleen perheinterventiota kutsutaan nimellä Lapset puheeksi –perheinterventio. (Solantaus 2013, 3. Viitattu 5.2.2016.)

Lapset puheeksi – työmenetelmä on kehitetty, jotta lapset tulisivat luontevalla tavalla huomioiduksi perheen erilaisissa elämäntilanteissa. Työmenetelmä täyttää lain asettamaa velvoitetta huomioida lapsi silloin, kun hänen vanhempansa eivät pysty sairauden tai muun syyn vuoksi täysipainoisesti huolehtimaan lapsen hoidosta ja tuen tarpeista. Alun perin Lapset puheeksi – työmenetelmä kehitettiin psyykkisesti sairasta vanhempaa hoitavaa työntekijää varten. (Solantaus 2016, 3. 4.2.2016.) Myöhemmin menetelmän käyttö on laajentunut muuallekin sosiaali- sekä koulutoimeen: varhaiskasvatukseen, peruskouluun, päihdetyöhön ja lastensuojelun puolelle.

Työmenetelmän tarkoituksena on tukea vanhemmuutta sekä lapsen kehitystä. Oleellista on terveyden edistäminen ja häiriöiden ehkäiseminen. Terveiden edistämässä lähtökohtana on suojaavien tekijöiden, vahvuuksien sekä mahdollisuuksien tukeminen. Vahvuuksiin keskittyminen ei kuitenkaan tarkoita silmien sulkemista vaikeuksilta. Työskentelyssä otetaan haavoittuvuudet esille avoimesti ja rakentavasti. Vanhempia autetaan rakentamaan toimintamallit vahvuuksien tukemiseen ja haavoittuvuuksissa auttamiseen. Lisäksi työmenetelmän tarkoituksena on arvioida lapsen ja perheen palveluiden tarvetta, arvioida lastensuojelutoimenpiteiden tai muiden

sosiaalipalveluiden tarve sekä saattaa lapsi ja perhe heidän tarvitsemiensa lisäpalveluiden äärelle. (Solantauk 2016, 4, 15. Viitattu 4.2.2016.)

Lapset puheeksi – menetelmän ensimmäisessä vaiheessa, Lapset puheeksi - keskustelussa on tarkoituksena tukea lapsen kehitystä. Tavoitteena on tunnistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä tekijöitä ja tukea niitä. (Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 4.2.2016). Keskustelussa pääasiallisena tehtävänä on käydä läpi lapsen kehityksen ja elämäntilanteen kartoitus. Kartoituksen tarkoituksena on auttaa vanhempia tunnistamaan lapsen vahvuuksia ja haavoittuvuuksia sekä pohtia yhdessä sitä, kuinka lapsen vahvuuksiin voitaisiin panostaa ja haavoittuvuuksia tukea. Päämääränä on lisätä vanhemman ymmärrystä lapsesta, joten lasten ongelmien ja lisätuen tarve kartoitetaan osana lapsen ymmärtämisen prosessia. Lisäksi läpi käydään vanhempien ilot ja huolet lapsesta, autetaan vanhempaa vahvuuksien ja haavoittuvuuksien oivaltamisessa sekä annetaan tietoa lasta suojaavista tekijöistä. Työmenetelmässä vahvuudella tarkoitetaan asiaa, joka toimii normaalisti vaikka perheessä olisikin ongelmia. Haavoittuvuudella tarkoitetaan asiaa, josta voit tulla huolta elämän vaikeissa vaiheissa tai joka jo nyt herättää huolta. (Solantauk 2016, 16-17, 20-21. Viitattu 4.2.2016.)

Tarvittaessa Lapset puheeksi –keskustelua seuraa Lapset puheeksi –neuvonpito. Se järjestetään, jos on tarve vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä lapsen ja hänen perheensä verkoston ja/tai palveluiden avulla. Neuvonpito on verkostotyötä, jossa tavoitteena on saada aikaan konkreettisia tekoja lapsen arkeen tukemaan lapsen pärjäämistä. (Suomen Mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016.)

Lapset puheeksi -menetelmän kolmannessa vaiheessa, perheinterventiossa, tarkoituksena on avata keskustelua vanhemman sairaudesta tai muista hänen ongelmistaan tukien perheen välistä vuorovaikutusta ja ongelmanratkaisua sekä lasta suojaavia tekijöitä. Tavoitteena on auttaa vanhempaa auttamaan lastaan. (Suomen Mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016.)

4.1 Lapset puheeksi – neuvonpito

Lapset puheeksi –menetelmässä neuvonpitovaiheeseen edetään siis niiden perheiden kanssa, joilla Lapset puheeksi -keskustelussa on ilmennyt tarvetta lisätuelle. Neuvonpitovaiheessa korostuu moniammatillinen ja dialoginen yhteistyö perheen ja työntekijäverkoston välillä.

Lapset puheeksi – neuvonpito valmistellaan yhdessä vanhempien kanssa. Ideana on aktivoida perheen lähi- ja ammattilaisverkosto vanhempien rinnalle. Keskustelun teemat mietitään yhdessä vanhempien kanssa ja he itse päättävät, mitä ongelmistaan haluavat kertoa. Tärkeää olisi tuoda ilmi ne asiat, jotka auttavat ymmärtämään lapsen tilannetta. Kokonaistilanteen ymmärtämisen lisäksi päämääränä on etsiä ratkaisuja lapsen tilanteeseen. (Solantaus 2016, 18. Viitattu 4.2.2016.) Kun perhe on aloittamassa asiakkuutta uuden hoitopalvelun kanssa, neuvonpidossa rakennetaan siltaa työpisteiden välille helpottaen suhteen alkamista. Tällä pyritään välttämään perheen putoaminen palvelujen väliin. Pelkän lähetteen avulla vanhemman voi olla vaikea itse hakeutua tarvittavan palvelun piiriin. (Solantaus 2016, 8. Viitattu 4.2.2016.)

Neuvonpidon valmistelussa suunnitellaan, mistä tulevassa neuvonpidossa aiotaan puhua ja onko mitään, mistä nimenomaan ei haluta puhua. Lisäksi päätetään, ketkä paikalle halutaan kutsua ja kuka kutsuu valitut henkilöt, sovitaan lasten osallistumisesta ja heidän roolistaan neuvonpidossa sekä siitä, kuka kertoo mistäkin ja tarvitaanko kertomiseen työntekijän tukea. Varsinaisessa neuvonpidossa käydään läpi valmistelussa sovitut aiheet, tuetaan keskustelua perheenjäsenten ja paikalle kutsuttujen välillä sekä selvitetään mitä konkreettista osallistujat voivat tehdä tuen tarpeessa olevan tilanteen eteen. Konkreettiset lupaukset, toimet ja sitoumukset kirjataan ylös. Lopuksi sovitaan uusi neuvottelu-aika. Seurantakäynnillä käydään läpi sitoumukset ja arvioidaan niiden toteutumista. Tällöin voidaan tehdä uusi toimintasuunnitelma, johon kirjataan uudet tavoitteet. Voidaan myös miettiä, puuttuuko verkostosta joku, jolla voisi olla toimintamahdollisuuksia lapsen tukemiseksi. (Solantaus, Niemelä & Hiltula 2013.) Neuvonpitoja voidaan siis järjestää useita. Seuraavassa tapaamisessa aina tarkastetaan, mitä on saatu aikaan ja onko jotain muuta, mitä voitaisiin lapsen ja perheen tukemiseksi tehdä.

Neuvonpidossa lapsen mukaan ottaminen on mietittävä tapauskohtaisesti. Jos lapsi kutsutaan mukaan neuvonpitoon, on hänet otettava mukaan myös neuvonpidon valmisteluun. Lapsi voi osallistua neuvonpitoon vain osittain tai neuvonpitoon voidaan tuoda lapsen lähettämät terveiset. Jos lapsi on mukana keskustelussa, on keskustelu käytävä lapsen ymmärryksen tasolla ja varottava puhumasta lapsen ongelmista ilman tämän ymmärrystä ja tätä haavoittaen. (Solantaus 2016, 18. Viitattu 4.2.2016.)

5 LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPIDON LÄHTÖKOHDAT

Sosiaalialalla asiakastyössä korostetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Asiakas pyritään ymmärtämään ja kohtaamaan kokonaisuutena, osana hänen elinympäristöään ja ihmissuhteitaan (Isoherranen 2006, 8). Kokonaisvaltainen kohtaaminen vaatii työntekijöiltä yhteistyötä. Tietoa tuotetaan paljon ja yksittäisen asiantuntijaryhmän on vaikea hallita jatkuvasti lisääntyvää ja uudistuvaa tietomäärää (Isoherranen 2006, 8). Myös asiakkaiden moniongelmaisuus lisää moniammatillisen työn tarvetta sosiaalialan työssä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollolla on yhteisiä asiakkaita monissa eri asiakasryhmissä ja yhteistyötä tarvitaan asiakkaiden ongelmien ratkomiseen. Lapset puheeksi -neuvonpidon keskeisiä toimintaa ohjaavia tekijöitä on moniammatillisuus, dialogisuus sekä verkostotyö.

5.1 Moniammatillisuus

Moniammatillisuus on käsite, jota on käytetty monenlaisten työtapojen kuvaamiseen. Sitä voidaankin pitää sateenvarjokäsitteenä, joka pitää sisällään monenlaisia ja – tasoisia ilmiöitä. Kysymys on kuitenkin yhteistyöstä, jota voidaan käyttää esimerkiksi strategisessa suunnittelussa, hallinnollisissa ratkaisuissa sekä asiakastyössä ongelmia selvittäessä. Sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata eri asiantuntijoiden työskentelynä, jossa pyritään ottamaan huomioon asiakkaan elämän kokonaisuus. Eri alojen asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti. Vuorovaikutusprosessissa määritellään yhteinen tavoite sekä pyritään luomaan yhteinen käsitys tarvittavista toimenpiteistä tai ongelman ratkaisusta. Tarvittaessa myös asiakas tai hänen läheisensä voi osallistua yhteiseen keskusteluun. Tällöin tavoitteena on, että osallistujat voivat vaikuttaa keskusteluun tuoden siihen oman osaamisensa ja näkökulmansa. (Isoherranen 2006, 13–14.) Perheiden kanssa työskenneltäessä moniammatillisuuden tarve korostuu; koostuvathan perheet eri-ikäisistä perheenjäsenistä erilaisine tarpeineen. Eri ammattitaustaiset työntekijät tarkastelevat perheessä eri asioita. Yksi voi olla kasvatustalon osaaja, toinen keskittyy vanhempien mielenterveyden tukemiseen, kolmas antaa apua talousasioihin ja niin edelleen. (Vilén & Seppänen & Tapio & Toivainen 2010, 208).

Asiantuntijoiden asiantuntijuus, erityistieto ja – taito on tunnistettava koottaessa yhteen kokonaisvaltaista tietoa. Eri aloilla käsitteet voivat olla erilaisia ja niitä ehkä arvostetaan eri tavalla. Tärkeäksi nousee ”yhteisen kielen” löytäminen. (Isoherranen & Rekola & Nurminen 2008, 34.) Moniammatillinen työ edellyttää siis dialogisuutta (Arponen & Kihlman & Välimäki 2004, 26). Osallistujilta vaadittavien keskustelutaitojen sekä dialogisuuden lisäksi myös organisaatioilta ja verkostoilta vaaditaan dialogin mahdollistavia rakenteita (Isoherranen ym. 2008, 34).

Dialogisuuden ajatukseen sisältyy vahvana näkemys siitä, että yhteisö on voimavara asiakastyössä. Yhteisöksi voidaan katsoa esimerkiksi asiakkaan oma verkosto. Ajatus yhteisön positiivisesta voimasta näkyy myös moniammatillisen työryhmän keskinäisen vuorovaikutuksen hyödyntämisessä. Useampien toimijoiden yhteisön työskennellessä saman asiakkaan kanssa saadaan asiakkaan tilanteesta huomattavasti laajempi kuva ja ymmärrys kuin mitä yksi erityisosaaja voisi itsekseen saavuttaa. (Mönkkönen 2007, 126–127.)

Yhteisöjen huomioiminen on vahvasti läsnä Lapset puheeksi – menetelmässä. Perheitä tarkastellaan osana heidän omaa elämänpiiriään ja yhteisöjään. Työntekijöiden moniammatillinen yhteistyö on myös yksi Lapset puheeksi – menetelmän kulmakiviä. Moniammatillisessa neuvonpidossa pystytään ottamaan paremmin huomioon muun muassa perheen elämäntilanne ja elinympäristö kokonaisuudessaan, kuin eri ammattilaisten yksittäisissä asiakaskohtauksissa pystyttäisiin. Yhtenä tärkeänä tavoitteena neuvonpidossa onkin saavuttaa eri alojen ammattilaisten näkemyksistä paras toimenpiteiden kokonaisuus, jolla saataisiin perheen kannalta paras ja tehokkain lopputulos. Lapset puheeksi – neuvonpidossa yhteisöllisyys näkyy moniammatillisuuden lisäksi myös asiakkaan verkostoissa. Verkostot ovat mukana neuvonpidossa ja näin ollen ne ovat tärkeitä osatekijöitä silloin, kun etsitään perheen tilanteeseen ratkaisua.

5.2 Dialogisuus

Dialogi on käsite, jota käytetään sekä yhteistyön kehittämisessä eri asiantuntijoiden ja alojen että elämän eri osa-alueiden välillä. Dialogia on sekä yksilön sisäistä, että ihmisten välistä. Dialogi on myös osa moniammatillista yhteistyötä. (Isoherranen 2006, 25.) Moniammatillisuus voi toteutua vain jokaista prosessin osapuolta arvostavan dialogin kautta (Vilén & Seppänen & Tapio & Toivainen 2010, 209).

Asiakkaan ja työntekijän välisen vuorovaikutuksen dialogisuus on paljon esillä oleva asia. Dialogi ja keskustelu liittyvät toisiinsa, mutta eivät ole sama asia. Keskustelu voi olla joissain tapauksissa hyvinkin pinnallista, kun taas dialogisuudella tarkoitetaan keskustelemisen ja toisen kuuntelemisen lisäksi myös vuorovaikutussuhdetta, jossa molemmat osapuolet parhaimmillaan oppivat toisiltaan ja voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. Aidosti dialoginen vuorovaikutus vaatii aina luottamuksellisen suhteen keskustelijoiden, asiakkaan ja työntekijän, välille. Tämä on tärkeää erityisesti sellaisissa tilanteissa, kun työntekijä esimerkiksi esittää erivän mielipiteen tai ottaa puheeksi asiakkaalle kipeitä tai erityisen henkilökohtaisia asioita. (Mönkkönen, 2007, 86–89.)

Dialogissa ilmiötä tutkitaan yhdessä. Kohdetta tarkastellaan eri näkökulmista kiinnittämättä huomiota ajattelutapojen eroihin. Dialogiselle keskustelulle ominaista on moniäänisyys. Erilaisia käsityksiä pohditaan rinnakkain. Oma näkökulma esitetään avoimesti ja erilaisia näkökulmia kuunnellaan ilman arviointia ja vastaväitteitä, vaikka näkökanta ei olisikaan mieleinen. Dialogi vaatii kärsivällisyyttä, sillä ratkaisu ei löydy hetkessä.. Parhaimmillaan keskustelussa kartoitetaan kokonaiskuva ilmiöstä, yksilöllisestä tiedosta siirrytään yhteisölliseen tietoon ja jaettu ymmärrys rakentuu. (Isoherranen 2006, 25–26.) Kun perheen kanssa työskennellään moniammatillisesti dialogin ajatuksen mukaisesti, perheen tilannetta tarkastellaan eri ihmisten näkökulmista. Onnistunut moniammatillinen dialogi edellyttää kaikkien osanottajien näkemysten arvostamista sekä riittävästi aikaa. Työntekijät ja perheenjäsenet pohtivat yhdessä tarpeita ja ratkaisumahdollisuuksia. Päätökset tehdään yhdessä ja tärkeää on myös se, että jokainen kantaa vastuun omasta osuudestaan. (Vilén & Seppänen & Tapio & Toivainen 2010, 209).

5.3 Verkostotyö

Verkostotyö on työskentelyä, jossa asiakkaan läheisverkosto ja viranomaisverkosto toimivat yhdessä. Jokainen asianomainen tuo työhön oman näkemyksensä asiakkaan tilanteeseen ja tukeen liittyen. Verkostotyötä tehdään useiden eri menetelmien avulla. Yksi menetelmä on ammattilaisten ja asiakkaan läheisten yhteinen neuvonpito. Tämä on paikallaan silloin, kun asiakkaan tilanteeseen liittyy useita eri ammattiauttajatahoja ja läheisverkosto halutaan aktivoida tukemaan asiakkaan kuntoutumista. (Mönkkönen, 2007, 130.) Lapset puheeksi – neuvonpito on juuri tällainen työmenetelmä, jossa tarkoituksena on aktivoida lapsen sosiaalinen verkosto

vanhempien rinnalle. Neuvonpito on verkostokokous, johon pyydetään mukaan lapsen ja perheen verkoston lisäksi tarvittavien palveluiden edustajat.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvata työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta. Haastateltavat työntekijät työskentelevät sosiaalialalla. Työelämäyhteistyökumppanimme toivomuksesta keskitymme Lapset puheeksi -työmenetelmistä juuri neuvonpitovaiheeseen, koska siitä on tehty hyvin vähän aikaisempia tutkimuksia. Lisäksi yhteistyökumppani oli kiinnostunut saamaan kokemustietoa neuvonpitovaiheesta ammattilaisverkoston näkökulmasta. Tutkimuksemme hyödyttää työntekijöitä oman työskentelynsä kehittämisessä sekä organisaatioita palveluiden kehittämisessä. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on ylipäänsä tuottaa tietoa Lapset puheeksi -neuvonpidosta.

Tutkimustehtävämme on

Millaisia kokemuksia työntekijöillä on Lapset puheeksi -neuvonpidosta?

6.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, koska tutkimme kokemukseen perustuvaa tietoa. Kokemus on ihmisen kokemuksellinen suhde omaan todellisuuteensa ja se syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa (Laine, 2010, 29). Perttulan (2008, 116) mukaan kokemus pitää sisällään tajuavan subjektin, tämän tajunnallisen toiminnan sekä toimintaan suuntautuvan kohteen. Perttula kutsuu kokemusta merkityssuhteeksi. Tutkimuksessamme mielenkiinnon kohteena on haastateltavien ainutlaatuiset ja yksilölliset kokemukset Lapset puheeksi -neuvonpidosta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen, moninaisen elämän kuvaaminen. Siinä ihminen on tiedonkeruun väline ja aineisto kootaan todellisessa tilanteessa. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara, 2009, 161, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston hankintametodin valinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tällaisia metodeja ovat esimerkiksi haastattelut, havainnointi ja erilaisten dokumenttien ja tekstien analyysit. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Koska tarkoituksenamme oli tutkia työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta,

valitsimme tässä tutkimuksessa aineiston hankinnassa metodiksi haastattelun. Haastattelu valitaan menetelmäksi silloin, kun halutaan selvittää mitä haastateltavat ajattelevat, tuntevat, kokevat ja uskovat. (Emt, 184–185). Haastattelu on myös joustava tapa kerätä tietoa: keskustelun edetessä voidaan selvittää ja syventää saatavia tietoja, pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille ja tarpeen tullen esittää lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-205.) Työelämän yhteistyökumppanin avustuksella saimme haastattelun kohdejoukkoon valittua työntekijöitä, jotka työssään käyttävät Lapset puheeksi -työmenetelmää. Haastattelu mahdollisti sen, että haastateltavat pystyivät kertomaan työmenetelmästä mahdollisimman vapaasti.

6.3 Haastateltavien valinta ja aineiston keruu

Saimme haastateltavat työntekijät työelämäyhteistyökumppanimme kautta. Haastateltavana oli kolme henkilöä. Sen lisäksi, että he kaikki käyttävät työssään Lapset puheeksi -menetelmää ja tuntevat neuvonpidon, yhdisti haastateltavia myös se, että he kaikki ovat olleet mukana samassa neuvonpito-prosessissa. Näin saimme tutkimukseemme sekä yleistä kokemustietoa Lapset puheeksi -neuvonpidosta että kokemustietoa yhden tietyn esimerkitapauksen kautta.

Haastattelutyyppiksi valitsimme teemahaastattelun. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, jossa haastateltavat työntekijät olivat yhtä aikaa läsnä keskustelemassa esittämistämme teemoista. Ryhmähaastattelulla saadaan tehokkaasti tietoa useammalta ihmiseltä samanaikaisesti, minkä lisäksi ryhmästä on haastattelutilanteessa apua esimerkiksi muistinvaraisten asioiden läpikäynnissä sekä väärinymmärrysten korjaamisessa (Hirsjärvi ym, 2009, 205-206).

Teemahaastattelussa, eli puolistrukturoidussa haastattelussa, edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen mukaisesti. Valitsemamme teemat perustuvat tutkimuksemme viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemamme noudattivat neuvonpito-prosessin etenemistä: alkutilanne/valmistelu, tapaamiset sekä lopputilanne. Näihin teemoihin liittyen halusimme tietoa esimerkiksi neuvonpidon suunnittelusta, työntekijöiden ja perheen välisestä yhteistyöstä, verkostoyhteistyön toimimisesta, palvelujen ja tuen tarpeiden arvioinnista ja sen onnistumisesta sekä neuvonpidon vaikutuksista. Liitteenä teemahaastattelun runko. (Liite 2)

Haastattelu tapahtui haastateltavien työpaikalla joulukuun 2. päivä 2015. Nauhoitimme koko keskustelun myöhempää aineiston analyysia helpottaaksemme. Olimme etukäteen tutustuneet nauhurin käyttöön ja testanneet sen toimivuuden. Haastattelutilanteessa yksi meistä oli vastuussa nauhurin käytöstä, yksi teki kirjallisia muistiinpanoja ja yhdellä oli päävastuu kysymysten esittämisestä ja keskustelun etenemisestä. Istuimme haastateltavien kanssa tuolien muodostamassa ympyrässä: näin kaikki näkivät toisensa ja tilanne oli avoin ja rento. Haastattelu kesti yhteensä noin 40 minuuttia. Haastattelun edetessä pidemmälle alkoivat haastateltavat selvästi enemmän käymään keskenään keskustelua ja ajatustenvaihtoa esillä olleista teemoista, sekä täydentämään toistensa vastauksia. Yksi kolmesta haastateltavasta joutui poistumaan haastattelutilanteesta hieman ennen sen loppumista. Koimme haastattelutilanteen sujuneen hyvin, tunnelma ei ollut liian virallinen ja keskustelua syntyi esittämiemme aihepiirien pohjalta riittävästi.

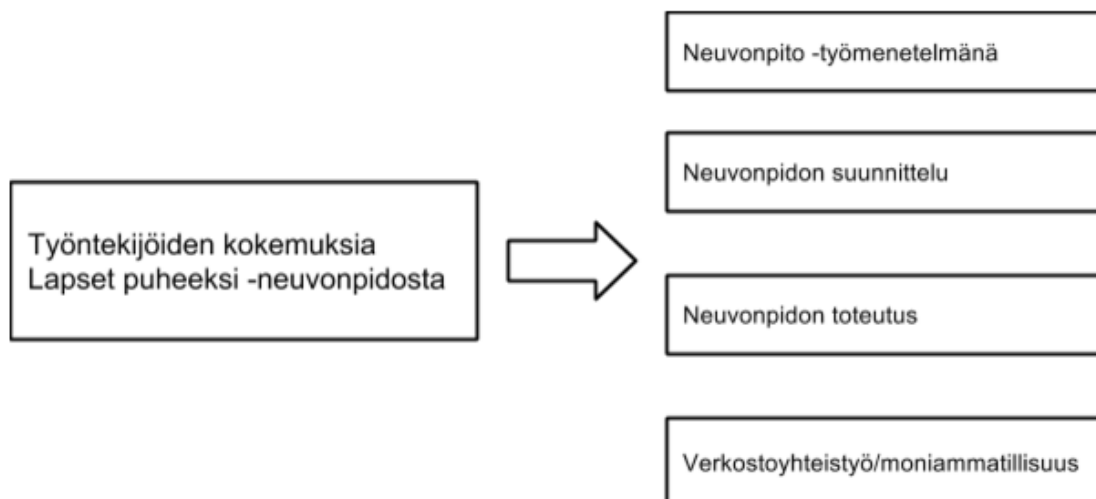
6.4 Aineiston analyysi

Litteroimme nauhoitetun haastattelun puhtaaksi sana sanalta tekstinkäsittelyohjelmalla. Tallensimme aineiston tietokoneelle Microsoft Word -tiedostoksi. Litteroitua aineistoa kertyi yhdeksän sivua.

Aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja näin tuottaa uutta tietoa tutkimuksen kohteesta. Aineistoa tiivistetään kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota, päinvastoin pyrkimyksenä on kasvattaa informaatioarvoa järjestämällä hajanainen aineisto selkeäksi ja mielekkääksi. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Tutkimuksen ydinasiana on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Aineiston analyysin voi suorittaa monin eri tavoin. Pääperiaatteena on valita tapa, joka parhaiten tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Analyysivaiheessa tutkijalle siis selviää vastaukset asetettuihin tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 211, 224.) Tutkimustehtävämme ohjasi aineiston jäsentämistä. Litteroinnin jälkeen kävimme aineiston läpi ja poimimme yliviivaustussia käyttäen kaikki ne kokemukset, joilla saisimme vastauksen tutkimustehtävään. Näin karsimme aineistosta kaiken tutkimustehtävän kannalta epäolennaisen pois. Tämä helpotti analyysin tekemistä ja johtopäätösten todentamista.

Analysoimme aineiston teemoittelemalla. Teemoittelussa tarkastellaan sitä, mitä haastatteluissa on kustakin teemasta sanottu. Kyse on aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93). Teemoittelussa aineistosta pyritään löytämään ja erottelmaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet (Eskola & Suoranta 1998, 176). Teemoitteluun päädyimme, koska sen on luonteva etenemistapa teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Haastateltavien esille nostamat aiheet eivät olleet täysin samat, mitkä olimme ennakolta valinneet aineiston keräämistä varten, joten haastattelutilanteessa kävi ilmi, että emme tule saamaan kaikkiin ennalta valittuihin teemoihin kattavasti aineistoa. Uudet teemat löytyivät kun tarkastelimme litteroidusta aineistosta yliviivattuja seikkoja ja etsimme niistä toistuvia ja yhteenliittyviä asioita sekä yhteyksiä. Tämän jälkeen muodostimme neljä sopivaa teemaa joiden alle nämä yliviivatut seikat pystyttiin selkeästi jaottelamaan (kuvio 1). Uusiksi teemoiksi muodostuivat Neuvonpito työmenetelmänä, Neuvonpidon suunnittelu, Neuvonpidon toteutus sekä Verkostoyhteistyö/moniammatillisuus. Neuvonpito työmenetelmänä -teeman alle liitimme työntekijöiden kokemuksia itse työmenetelmästä sekä sen hyvistä ja huonoista puolista. Neuvonpidon suunnittelu-teemaan liittyen nousivat esille esimerkiksi työntekijöiden kiireen ja puutteellisten resurssien vaikutukset suunnittelutyöhön sekä muita erilaisia suunnitteluvaiheeseen liittyviä käytännön seikkoja. Neuvonpidon toteutukseen yhdistimme muun muassa neuvonpito prosessiin sitoutumiseen sekä palvelujärjestelmän kankeuteen liittyviä kokemuksia. Verkostoyhteistyö/moniammatillisuus -teeman alle puolestaan kokosimme työntekijöiden kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä Lapset puheeksi -neuvonpidossa.

KUVIO 1. Tutkimuskysymys ja teemat

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tarkastelimme tutkimuksemme luotettavuutta laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerien mukaan. Näitä ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys sekä siirrettävyys (Kylmä & Juvakka 2007, 128).

Uskottavuudella tarkoitetaan sekä tutkimuksen että tulosten uskottavuutta ja niiden osoittamista tutkimuksessa. Tutkimustulosten on vastattava tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsityksiä tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. (Kylmä & Juvakka 2007, 128.) Tutkimuksemme uskottavuuden varmistimme viettämällä riittävästi aikaa tutkimuksen parissa tutustuen tutkittavaan aiheeseen ja siihen liittyviin käsitteisiin. Analysoimme aineiston huolellisesti, jotta tulokset vastaisivat todenmukaisesti haastateltavien käsityksiä tutkimuksemme kohteesta. Lisäksi tutkimuksessamme uskottavuutta lisää se, että käytimme tutkimuksemme tulosten raportoinnissa suoria lainauksia haastatteluista. Lainaukset tukevat sitä, että tutkimustulokset vastaavat nimenomaan haastateltavien käsityksiä tutkimuskohteesta ja näin ovat luotettavia. (Hirsjärvi ym. 2007, 228.)

Vahvistettavuus edellyttää tutkimusprosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata prosessin kulkua (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Raportissa kuvaamme selkeästi ja ymmärrettävästi tutkimuksemme eri vaiheita: kuinka tutkimusaineistomme koottiin, keiltä haastatteluaineisto saatiin, miten aineisto analysoitiin ja mihin tuloksiin tutkimuksessamme päädyttiin.

Refleksiivisyys edellyttää tutkijalta tietoisuutta omista lähtökohdistaan tutkijana. Tutkijan arvioi kuinka hän vaikuttaa aineistoon sekä tutkimusprosessiin (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Aineiston hankinnassa, analyysissä ja tulosten tulkitsemisessä pyrimme tietoisesti siihen, ettemme antaneet omien mielipiteiden vaikuttaa tutkimuksen kulkuun tai tuloksiin. Tutkimuksemme aihe oli meille uusi, emmekä itse tienneet siitä juuri mitään ennen tutkimuksemme aiheen valintaa. Tämä mielestämme vähensi mahdollisia ennakkokäsityksiä, jotka olisivat voineet vaikuttaa tutkimuksen kulkuun, aineistoon tai tuloksiin.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka tulokset voidaan siirtää muihin vastaaviin tilanteisiin. Tämä edellyttää riittävää kuvailevaa tietoa esimerkiksi osallistujista, jotta lukija voi siirrettävyyttä arvioida. (Kylmä & Juvakka 2007,129.) Olemme kuvanneet raportissamme tutkimukseen

osallistujia, kunnioittaen kuitenkin vastaajien yksityisyyttä. Tutkimuksemme koostuu kolmen työntekijän subjektiivisista kokemuksista, joten tulokset eivät ole siirrettävissä kattamaan kaikkien työmenetelmää käyttävien henkilöiden kokemuksia.

6.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusetiikan näkökulmasta yksi hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on se, että tutkimukseen hankitaan tarvittavat tutkimusluvut (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 5. Viitattu 10.2.2016). Hankimme asianmukaisen tutkimusluvan työelämäyhteistyökumppaniltamme ennen haastattelujen toteuttamista.

Noudatimme tutkimuksessamme hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että noudatamme tutkimuksessamme rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta sekä tutkimuksessa, tulosten tallentamisessa, niiden esittämisessä että niiden arvioinnissa. Sovelsimme tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmiä sekä julkaisimme tulokset avoimesti. Otimme tutkimuksessamme huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisesti ja kunnioittavasti antaen haastateltavien työlle sille kuuluvan arvon ja merkityksen. Lisäksi suunnittelimme, toteutimme ja raportoimme tutkimuksemme yksityiskohtaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Aikaisempien tutkijoiden työn arvostus ilmenee tutkimuksessamme siten, että olemme merkinneet kaikki käyttämämme lainaukset asianmukaisilla lähdemerkinnöillä. Tutkimuksessamme noudatamme ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta. Korostimme haastateltaville, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Huolehdimme haastateltavien anonymiteettisuojausta koko tutkimuksen ajan niin, etteivät he paljastuisi eikä heille aiheutuisi osallistumisesta vahinkoa. Haastateltavien nimettömyyden suojelemisen aineiston analysointiprosessissa huomioimme siten, ettei litteroidussa aineistossa tai muistiinpanoissa käytetty henkilöiden nimiä. (Kylmä & Juvakka 2007, 153). Myös tutkimuksen raportointivaiheessa suojasimme haastateltavien nimettömyyttä siten että kaikki tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistettiin raportista (Kylmä ym. 2007, 151).

Kylmä ja Juvakka (2007, 149–150) ovat listanneet asioita, jotka on informoitava tutkimuksen osallistujalle. Tutkimukseen osallistujan on oltava tietoinen siitä, että kyseessä on tutkimus.

Lisäksi hänelle on selvitettävä tutkimuksen tarkoitus, menettelytavat sekä tutkimuksesta saatavan tiedon käyttötarkoitus. Osallistuvalla selvennetään tutkimuksen vastuuhenkilöt, roolit, osallistumisen mahdolliset haitat ja hyödyt sekä kuinka tutkimuksessa taataan osallistujan luottamuksellisuus, nimettömyys ja yksityisyys. Osallistujan on oltava tietoinen mahdollisuudesta vetäytyä tutkimuksesta sekä mahdollisuudesta kysyä tutkimukseen liittyvistä asioista missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Tämän listauksen pohjalta teimme haastateltaville tutkimustamme koskevan kirjallisen tiedotteen koskien tutkimustamme ja annoimme sen heille etukäteen samalla pyytäen heiltä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. (Liite 1) Tällä varmistimme, että haastateltavat olivat tietoisia siitä, mihin haastatteluaineistoa tullaan käyttämään sekä omasta asemastaan ja oikeuksistaan koskien tutkimustamme.

7 TULOKSET

Tutkimuksemme tehtävänä on kuvata työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta. Haastattelussa työntekijät kertoivat kokemuksiaan neuvonpidosta yleisesti sekä yhden yksittäisen neuvonpito-prosessin kautta, jonka parissa haastateltavat ovat yhdessä työskennelleet. Tutkimuksen tulokset hahmottuivat aineiston analyysivaiheessa teemoittelun kautta. Olimme haastatteluja varten valinneet ennalta teemat joiden pohjalta haastattelu toteutettiin. Kuten edellisessä kappaleessa kerroimme, ennakolta asettamamme teemat eivät kuitenkaan ole samat kun ne teemat, jotka lopulta valitsimme jäsentämään tutkimusaineistoa. Aineiston analyysivaiheessa syntyi neljä uutta teemaa, jotka ovat Neuvonpito -työmenetelmänä, Neuvonpidon suunnittelu, Neuvonpidon toteutus sekä Verkostoyhteistyö/moniammatillisuus. Tutkimuksemme tulokset esittelemme kokonaisuutena uusien teemojen kautta sisällyttään tuloksiin sekä yleiset, että yksittäiset kokemukset neuvonpidosta.

7.1 Työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi -neuvonpidosta

”Perusajatus koko sen systeemin takanahan on hirveen positiivinen.”

Haastattelemamme työntekijät kokivat Lapset puheeksi -neuvonpidon asiakaslähtöiseksi menetelmäksi: neuvonpito on aina perhettä varten ja siihen on koottu perheen oma läheis- ja ammattilaisverkosto, joka on sitoutunut toimimaan perheen tukena. Työntekijät kokivat myös erittäin tärkeäksi sen, että perhe tulee neuvonpitoon mielellään ja kokee neuvonpidon positiivisena asiana.

Työmenetelmänä neuvonpito on hyvä, ratkaisukeskeinen sekä konkreettinen menetelmä, ja työntekijöiden mielestä se myös ryhdittää ja selkeyttää perheen kanssa työskentelyä. Esimerkkinä neuvonpidon työntekoa selkeyttävästä luonteesta haastateltavat kertoivat heillä olleen eriäviä näkemyksiä yhteisen asiakasperheen tilanteesta. He kertoivat neuvonpidon antaneen paremman kokonaiskuvan perheestä, selkeyttäneen heidän kanssaan tehtävää työtä ja tuoneen työntekijöille vastauksia mieltä askarruttaneisiin asioihin. Myös uutena työntekijänä neuvonpitoon liittynyt henkilö kertoi saaneensa neuvonpidon ansiosta nopeasti kattavan kokonaiskuvan uudesta asiakasperheestä.

Työntekijät kokevat neuvonpidon suurena hyötynä menetelmän moniammatillisuuden: se kokoaa asiakkaan verkoston yhteen keskustelemaan perheen tilanteesta. Neuvonpidossa tehdään selkeä työnjako perheen tukemisesta: neuvonpitopöytäkirjaan jokainen konkreettisesti kirjoittaa mitä lupaa tehdä perheen tueksi. Tämän koettiin helpottavan ja konkretisoivan työntekijöiden välistä yhteistyötä sekä tuovan paremmin näkyväksi perheen kokonaistilanteen.

“...tää on semmonen niinku hyvin selkee ja nimenomaan sitte että tää on tää sama työmenetelmä kattaa meidät kaikki tavallaan lapsen kanssa tai perheen kanssa toimijat. Että kun tullaan koolle niin jokainen tietää että miten tässä niinku, miten tää homma toimii... Että aikaisemmin on ollu erilaisia käytäntöjä eri instanssien välillä... nyt se on se sama, se sama kaikissa.”

Vaikka työntekijät toivat esille moniammatillisen yhteistyön helpottavan viranomaisten työtä, oli esimerkkitapauksessa äiti kokenut verkostoyhteistyön ahdistavana. Haastateltavien mukaan äiti ei halunnut, että perheen elämän eri osa-alueiden ongelmia käsiteltäisiin kaikkien ammattilaisten läsnä ollessa. Työntekijät painottivat, että neuvonpidon tarkoituksena on auttaa ja tukea perhettä, eikä kääntyä heitä vastaan.

“...äiti oli kokenu sen vaikiana ja haluaa pittää asiat erillään, et se on vähän ristiriitanen asiakkaan näkökulmasta. Viranomaisillehan se on helepottaa.”

Neuvonpidossa työntekijöiden mielestä konkretisoituu perheen vahvuuksien esiin ottaminen ja niiden tukeminen. Työntekijät kokevat, että menetelmän avulla voi luontevasti vahvistaa vanhemmuutta ja että neuvonpidon painopiste on ongelmien ennaltaehkäisemisessä. Haastattelussa työntekijät pohtivat myös sitä, kuinka helposti työskentelyssä painottuu vain aikuisten kanssa tehtävä työ ja lasten huomioiminen jää vähemmälle. He kokivat menetelmän helpottavan työntekijöitä nostamaan esille myös lapsen näkökulmaa perheen asioita käsiteltäessä.

”Valitettavan ussein meidän työkinhän on sitä, että me aikuisten näkökulmasta ja aikuisten asioita puhutaan, ku on hommat solomussa... -hirviän heleppo ja hedelmällinen keino sitte ottaa se, että mitä ne aikuisten asiat tarkoittaa konkreettisesti lapsen tasolla.”

Menetelmän kuvattiin luontevasti yhdistävän aikuisten ja lapsen maailmat. Aikuisten ja lasten asiat perheessä eivät ole erillään, vaan sidoksissa toisiinsa: *”Nimenommaan, koska kaikkihan se*

vaikuttaa siihen lapseen, että tavallaan ei oo vaan aikuisten asiat ja vaan lapsen käytöksen asiat, et ne on niin sidoksissa kuitenkin toisiinsa. ... sen lapsen, ja aikuisen välinen vuorovaikutus.”

Haastateltavien mielestä Lapset puheeksi -neuvonpito on työmenetelmä, joka sopii parhaiten ennaltaehkäisevässä työssä käytettäväksi. Työntekijät kokivat, että menetelmä ei sovellu tilanteisiin, joissa asiakasperheellä esiintyy jo haastavampia ongelmia, esimerkiksi perheväkivaltaa tai vakava päihdeongelma. Tätä he perustelivat sillä, että lapsen kustannuksella ei voida jäädä odottelemaan uutta neuvonpitoa, jos akuutti tilanne vaatii nopeita toimenpiteitä. Neuvonpito prosessi vaatii onnistuakseen myös perheen sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja niihin vieviin keinoihin. Työntekijöiden kokemusten mukaan perheissä, joiden ongelmat ovat vakavampia ja moninaisempia, tällainen sitoutuminen tuottaa usein ongelmia. Lapset puheeksi-neuvonpidon onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että kaikki osapuolet ovat motivoituneita ja sitoutuvat tekemään oman osansa prosessissa.

”Et siinä, jotenki siinä menetelmässä aika paljon niinkö vastuutetaan, mikä on toisaalta ihan oikeinki, niinku vanhempia ja sitä heidän toimintaa. Mut sitte jos puhutaan vakavasta päihdeongelmasta tai muusta semmosesta nii ei me voia lapsen kustannuksella jäähä oottamaan seuraavaa neuvonpitoa, ja aina edetä.”

Neuvonpito prosessin onnistumista haastaa se, jos perhe ei sitoudu. Haastateltavat työntekijät kokivat, ettei yhteisen asiakasperheen tapauksessa perhe kyennyt riittävästi sitoutumaan neuvonpidossa sovittuihin asioihin ja näin tekemään omaa osuuttaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Työntekijät kokivat perheen äidin olleen pidättyväinen ja jopa salailleen asioita heiltä. Näin ollen heidän mukaansa neuvonpito prosessi hankaloitui. Työntekijät korostivat jälleen sitä, että onnistuakseen neuvonpito vaatii kaikkien osapuolten sitoutumista, yksin viranomaisten panos ei riitä.

“...ehkä semmosiinki sitte missä saadaan vanhemmat sitoutettua toimimaan, mutta nämä jossa vanhemmat ei toimi, ei se sinne sitte istu millään.”

“Ei se riitä, että viranomaistaho toimii.”

Haastattelussa työntekijät toivat vahvasti esille heidän oman työnsä paineen ja kiireen vaikutukset: neuvonpitoihin valmistautumiseen ei yksinkertaisesti ole riittävästi aikaa. Työntekijöiden kokemuksen mukaan neuvonpidot menevät harmillisen usein niin, että etukäteen

niihin ehtii valmistautua ainoastaan neuvonpidon asiakasperheen kanssa suunnitteleva työntekijä. Loput viranomaiset vain saapuvat paikalle neuvonpitoon. Neuvonpidon valmistelu tapahtuu aina valmistelevan työntekijän ja perheen yhteistyönä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että perhe saa vaikuttaa siihen, ketä neuvonpitoprosessiin kutsutaan mukaan.

Työntekijöiden yhteisessä neuvonpitoprosessissa perheen parissa oli työskennellyt useita eri toimijoita. Näistä yksi taho yhdessä äidin kanssa kokosi yhteen perheen ammattilaisverkoston. Näin ammattilaisten verkosto valikoitui luontevasti, kun koolle kutsuttiin ne tahot, joihin perheellä oli jo olemassa oleva asiakkuus. Uusia ammattilaiskontakteja ei tässä neuvonpidossa muodostettu. Lapsen ottaminen mukaan neuvonpitoon on aina tapauskohtaista. Haastateltavien mukaan perheen alle kouluikäisten lasten mukaan ottaminen suunnitteluvaiheeseen on hyvin harvinaista. Lapsille vain kerrotaan myöhemmin, jos neuvonpidossa on tehty jotain konkreettisesti lapsiin liittyviä päätöksiä tai suunnitelmia. Työntekijöiden kuvailemassa yksittäistapauksessa perheen lasta ei myöskään oltu otettu mukaan suunnitteluun eikä varsinaiseen neuvonpitoon.

Lapset puheeksi -neuvonpidon keskeisenä ajatuksena on, että yhteisen keskustelun pohjalta kaikki neuvonpitoon osallistuneet sitoutuvat konkreettisiin toimiin perheen arjen hyväksi. Jokainen osallistuja määrittelee itse mitä on valmis perheen eteen tekemään. Työntekijät kokivat toisinaan turhautuvansa siihen, etteivät osallistujat olleet valmiita antamaan kovinkaan suurta työpanosta yhteisen tavoitteen eteen. Tällaisissa tilanteissa työntekijät yrittävät neuvonpitokeskustelun aikana herätellä osallistujia huomaamaan, millaisilla toimilla perhettä autettaisiin parhaiten.

“Mutta kun sää et voi kenenkään toisen puolesta tietenkään, jokainen voi puhua vaan siitä, että mitä juuri minä voin tehdä tämän asian hyväksi. Niin... Mutta tuota niin se vaan on hyväksyttävä et se etenee, sitä ei voi niinkun määrätä toisia tässä menetelmässä, et voi määrätä että teidän täytyy nyt tehdä näin ja näin.”

Haastattelussa tuli esille, että joskus Lapset puheeksi -neuvonpidot sujuvat hyvin ja suunnitellusti. Neuvonpidon haasteena työntekijät nostivat esille palvelujärjestelmän kankeuden: tavoitteena olisi puuttua asioihin mahdollisimman pian, mutta käytännössä resurssipula ja työntekijöiden vähyyt hidastavat ja hankaloittavat neuvonpitojen toteutumista toivotulla tavalla. Lisähaastetta tuovat työntekijöiden äkilliset poissaolot ja sairastumiset, jolloin olisi tärkeää delegoida neuvonpitoprosessin jatkaminen esimerkiksi sijaiselle, jotta alulle laitettu prosessi ei katkeaisi.

“Et sehän on tullu tosi hyvin läpinäkyväksi, että kauniita ajatuksia on paljon, mutta käytännössä se ei kohtaa sitte siellä eri sektoreilla. Ei meilläkään aina, ku ei oo aikaa.”

“Mutta nyt sitte muutamassa keississä on käyny niin, että oikeesti ilmeisesti ei oo vaan väkiä riittäny, se on niinku se karu totuus...”

Työntekijät antoivat erityistä kiitosta nykyajan vanhemmille avoimuudesta, joka heidän mukaansa helpottaa yhteistyötä. Erityisesti he mainitsivat kokemustensa perusteella isien olevan nykyään aktiivisia ja kiinnostuneita, vaikka haastateltavien mukaan perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä yhteistyö yleensä painottuu äitien kanssa työskentelyyn.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksistamme on nähtävissä selkeästi työntekijöiden kokevan Lapset puheeksi -neuvonpidon kaiken kaikkiaan hyväksi työmenetelmäksi. Lapset puheeksi -työmenetelmän perusajatus on perheen vahvuuksien esiin nostaminen ja niiden vahvistaminen. Menetelmä tähtää vahvuuksien tunnistamiseen, niiden merkityksen oivaltamiseen ja tukemiseen. Haastattelemamme työntekijät kokivat menetelmän käytön mahdollistavan asiakasperheen vahvuuksien tukemisen helposti ja luontevasti. Menetelmän tarkoituksena on auttaa vanhempia rakentamaan strategiat sekä vahvuuksien tukemiseen että haavoittuvuuksissa auttamiseen. (Suomen Mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016.)

Haastateltavat antoivat kiitosta myös neuvonpidon ratkaisukeskeisyydestä ja konkreettisuudesta sekä pitivät sitä viranomaisten keskinäistä työtä selkeyttävä ja ryhdittävänä. Lapset puheeksi-neuvonpito on raamitettu ja selkeä työtapana, jossa työntekijällä on vastuu pitää keskustelun punainen lanka käsissään (Suomen Mielenterveysseura 2016. Viitattu 4.2.2016). Yhteneviä kokemuksia Lapset puheeksi -menetelmästä oli myös Lapin sairaanhoitopiirin alueen työntekijöillä. Siellä työmenetelmä koettiin selkeäksi ja kokonaisvaltaiseksi työtavaksi, jossa huomioidaan niin lapsi kuin muutkin perheenjäsenet. Menetelmän myös todettiin soveltuvan käytettäväksi hyvin monenlaisissa perhetilanteissa ja tuovan työskentelyyn johdonmukaisuutta ja suunnitelmallisuutta. (Niemi 2008, 42. Viitattu 9.2.2016).

Tutkimustuloksissamme Lapset puheeksi -neuvonpidon vahvuuksiin nostettiin myös se, kuinka menetelmän avulla on helppoa tuoda lapsi ja lapsen näkökulma näkyväksi perheen tilanteessa. Lapin sairaanhoitopiirin hankkeessa mukana olleet työntekijät olivat samaa mieltä: menetelmä helpottaa lapsen näkökulman esille ottamista perheen kanssa työskenneltäessä (Niemi 2008, 12. Viitattu 9.2.2016). Haastateltavat kertoivat, että asiakasperheen lapsi on harvoin konkreettisesti läsnä neuvonpidon suunnitteluvaiheessa tai itse neuvonpidossa. Tästä voimme tehdä johtopäätöksen, että lapsen osa neuvonpidossa on jokseenkin ristiriitainen. Lapset puheeksi -neuvonpidossa lapsen hyvinvointi ja tukeminen on kaiken keskiössä oleva asia, mutta tämä ei toteudu täysin, jos lapsi ei saa olla osallisena itseään koskevissa asioissa ja päätöksissä.

Lapset puheeksi -työmenetelmää on tutkittu aikaisemmin sekä työntekijöiden että vanhempien näkökulmasta. Tutkimusta on tehty esimerkiksi varhaiskasvatuksessa (Koljonen 2015; Ruusunen

2014), koulumaailmassa (von Troil 2014) sekä mielenterveystyössä (Teittinen 2012). Nimenomaan juuri neuvonpitovaiheeseen liittyvää tutkimusta ei kuitenkaan ole paljoa. Vähäylikkä (2015) on pro gradu -työssään tutkinut neuvonpitoa: tutkimuksen tarkastelun kohteena olivat vanhempien kokemukset Lapset puheeksi -neuvonpidosta. Tutkimuksessa korostui dialogisuuden merkitys osana neuvonpitoa ja sama seikka on nähtävissä myös meidän tutkimuksessamme. Dialogisen vuorovaikutuksen löytäminen työntekijän ja perheen välillä on erittäin tärkeää.

Dialogisuuden yksi tärkeä elementti on vastavuoroisuus, jolloin jokainen osapuoli pääsee luomaan tilannetta ja vaikuttamaan yhteisiin tavoitteisiin. Ilman luottamuksellista suhdetta ei yleensä synny oikeutusta dialogiselle vuorovaikutukselle. Parhaimmillaan dialogisuudessa molemmat oppivat ja voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. (Mönkkönen 2007, 87-89.) Dialogisuus näyttäytyy tärkeänä osana Lapset puheeksi -neuvonpitoa myös tutkimustuloksissamme. Haastattelussa puhuttiin eräästä neuvonpidosta, jossa oli haasteita osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa. Se, että vuorovaikutuksen dialogisuus työntekijöiden ja asiakasperheen välillä ei toiminut ongelmitta, vaikutti suoraan neuvonpito prosessin onnistumiseen. Onnistuneessa neuvonpidossa työ perustuu asiakaslähtöisyyteen ja siinä työntekijä ja asiakas ovat tasavertaisia. Perhetyötä tehtäessä dialogisuus on parhaimmillaan sitä, että kaikkien perheenjäsenten näkemykset kuullaan ja ymmärretään todellisesti (Vilén ym. 2010, 78).

Onnistuneessa sosiaalialan työssä vuorovaikutuksen on oltava dialogista niin asiakkaan ja työntekijän välisessä kuin työntekijöiden keskinäisessäkin työskentelyssä. Onnistuneessa dialogissa myös perheen kanssa työskentelevien eri tahojen näkemykset otetaan huomioon yhteisiä päätöksiä tehtäessä. (Vilén ym. 2010, 78.) Neuvonpidossa kaikkien näkemykset huomioon ottavan dialogisuuden onnistuminen on tärkeässä asemassa, kun asiakasperheen tilannetta käydään läpi sekä perheen että useiden työntekijöiden kanssa. Keskustelun tarkoituksena on yhteisen ymmärryksen saavuttaminen ja kaikille sopivan ratkaisun löytäminen. Myös neuvonpitoon kutsutulla läheisverkostolla on tärkeä osa kokonaisuuden kannalta. Dialogisessa verkostotyössä asiakkaan läheiset kutsutaan mukaan tuomaan oman näkemyksensä ja panoksensa pulmien ratkaisemiseksi. Heitä ei pyydetä mukaan asiakkaiksi, vaan asiantuntijoiksi. Näin verkostojen kohtaamisessa voi muodostua jaettua asiantuntijuutta, joka ylittää yksittäisten toimijoiden mahdollisuudet. (Seikkula & Arnkil 2009, 14.)

Neuvonpito on verkostokokous, jossa verkostoyhteistyön lisäksi korostuu moniammatillinen yhteistyö. Nämä ovat molemmat Lapset puheeksi -neuvonpidon vahvasti vaikuttavia taustajatuksia. Haastattelussa saimme työntekijöiltä Lapset puheeksi -neuvonpidon moniammatillisuuteen ja verkostotyöhön liittyen pelkästään positiivisia kommentteja: neuvonpidossa kaikki asiakasperheen kanssa työskentelevät tahot kokoontuvat yhteen, mikä tuo selkeyttä neuvonpito-prosessin eri osapuolille sekä helpottaa keskinäistä työnjakoa perheen tukemiseksi. Voimme siis tehdä johtopäätöksen, että työntekijät pitävät Lapset puheeksi -neuvonpidon moniammatillisuutta ja verkostotyötä korostavaa luonnetta menetelmän suurena vahvuutena. Vaikeissa elämäntilanteissa korostuvat erilaiset tuen ja avun tarpeet. Yhden työntekijän on mahdotonta kyetä vastaamaan perheen kaikkiin tarpeisiin; kokonaisvaltaisen tukemisen mahdollistaa moniammatillinen yhteistyö. Eri ammattitaustoista tulevat työntekijät näkevät perheessä eri asioita ja voivat antaa apua oman koulutuksen ja kokemuksen tuoman osaamisensa kautta. (Vilén ym.2010, 208.) Moniammatillinen kokonaisuus muodostuu parhaimmillaan toisiaan täydentävistä osista, jossa ammattilainen tietää, keneen olla yhteydessä, kun tarvitaan täydentävää asiantuntemusta (Seikkula & Arnkil 2009, 13).

Tuloksissa tuli esille kuitenkin myös erään asiakasperheen päinvastainen kokemus neuvonpidon ammattilaiset yhteen kokoavasta luonteesta. Jotta asiakasperheet eivät kokisi ammattilaisverkostoa ahdistavana, korostuu erittäin tärkeänä se, että mukaan kutsuttavat henkilöt mietitään yhdessä perheen kanssa jo neuvonpidon valmisteluvaiheessa. Moniammatillisesti työskenneltäessä kukin taho näkee perheen tilanteesta hyvin erilaisia asioita ja näkemyksiä voi olla joskus vaikea sovittaa yhteen (Mönkkönen 2007, 128). Tämä voi tuoda haasteita moniammatillisen yhteistyön onnistumiselle. On tärkeää huomioida sekin, että Lapset puheeksi -neuvonpidossa myös asiakasperhe itse on osa moniammatillista verkostoa. Moniammatillisuus on jaettava asiantuntijuutta, jossa kaikki läsnäolijat ovat jonkun asian asiantuntijoita, myös perhe itse (Vilén ym. 2010, 209).

Tutkimustuloksissa nousivat esille työntekijöiden kiireen ja resurssipulan vaikutukset Lapset puheeksi -neuvonpidon toteutukseen. Kiireisen työtahdin ja asiakkaiden suuren määrän vuoksi työntekijät kokivat, ettei heillä yksinkertaisesti riitä aikaa perehtyä ja valmistautua neuvonpitoihin riittävästi etukäteen. Työntekijät toivoivat, että aikaa tähän olisi enemmän. Myös Toimiva lapsi & perhe -työmenetelmien arviointiselvityksessä tulevat esille Lapset puheeksi -menetelmää käyttäneiden työntekijöiden kokemukset ajanpuutteesta ja siitä, ettei menetelmän käyttöön ole riittävästi resursseja (Niemi 2008, 21. Viitattu 9.2.2016). Vähäylykkä (2015, 53) kirjoittaa pro-

gradussaan samasta asiasta: neuvonpidon valmistelu yhdessä vanhempien kanssa jää heikolle tasolle sosiaalityöntekijän työn luonteen vuoksi. Aikataulut ovat tiukat ja akuuttien tilanteiden vuoksi päätös neuvonpidosta syntyy nopeasti. Vanhemmalle lähinnä ilmoitetaan huolesta ja kerrotaan neuvonpidon järjestämisestä.

Resurssipula ei saisi vaikuttaa ja näkyä näin selkeästi, vaikka se onkin ajankohtainen fakta sosiaalialan työkentällä. Väisänen ja Niemelä (2005) puhuvat neuvonpidosta kaksivaiheisena prosessina, jossa ennen varsinaisen neuvonpidon pitämistä järjestetään suunnittelupalaveri yhdessä perheen kanssa. Tässä valmisteleivassa kokouksessa on tarkoituksena tehdä asioiden kulusta perheelle mahdollisimman turvallinen ja taata asioiden eteneminen heidän tahdissaan. Ensimmäisen vaiheen onnistuminen vaikuttaa suoraan varsinaisen neuvonpidon toteuttamiseen ja onnistumiseen. Sekä meidän että muiden tutkimustuloksissa Lapset puheeksi -menetelmästä esiin noussut ajallisten resurssien puute aiheuttaa usein käytännössä sen, että neuvonpitoon oleellisesti kuuluva suunnitteluvaihe kärsii ja näin ollen perheen osallisuutta korostava näkökulma jää kapeaksi.

Tutkimuksemme tuloksista on nähtävissä myös se, kuinka tärkeää neuvonpidon onnistumisen kannalta on kaikkien prosessiin osallistuvien sitoutuminen yhteiseen tavoitteeseen. Tämä tarkoittaa sekä työntekijöiden että perheen sitoutumista ja motivaatiota muutokseen. Neuvonpidossa muutosprosessin ytimessä on perhe: työntekijöiden näkökulmasta neuvonpidon käyttö on turhaa jos perheellä ei ole halua sitoutua muutokseen. Halu muutokseen ja siihen sitoutuminen on lähdettävä asiakkaasta. Sitoutuminen on dynaaminen tila, johon vaikuttaa ihmisen motivaatio, tahto ja kyky muuttaa omaa toimintaa (Savikko & Pitkälä 2006, 4). Tutkimusten (Mustajärvi 2008; Jokinen, Juhila & Raitakari 2003) mukaan työntekijän vuorovaikutustaidoilla on merkitystä muutokseen motivoinnissa. Todelliseen muutokseen johtaa vain sellainen vuorovaikutus, joka on dialogista ja moniäänistä. Työntekijän ja asiakkaan välisessä suhteessa on molemmilla yhtäläiset oikeudet osallistua keskusteluun ja aidossa dialogissa työntekijä luopuu asiantuntijan roolistaan. Myös Savikko ja Pitkälä (2006, 5) kirjoittavat artikkelissaan sitoutumiseen vaikuttavista tekijöistä, joita on sekä sisäisiä että ulkoisia. Yksi ulkoisista tekijöistä on työntekijään liittyvät tekijät: luottamus, vuorovaikutus ja kuuntelu.

Väisänen ja Niemelän (2005) mukaan neuvonpito toimii siltana preventiivisen ja korjaavan työn välissä. Tutkimuksessamme työntekijät kokivat neuvonpidon soveltuvan enemmän juuri preventiivisen työn alueelle. Menetelmässä tarkoituksena on vahvuuksien tukeminen ja

haavoittuvuuksiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vaikka menetelmässä korostetaan vahvuuksia, myös vaikeat asiat otetaan esille rakentavasti. Tutkimukseen osallistuneet työntekijät kokivat työmenetelmän olevan riittämätön vaikeissa ja haastavissa tapauksissa, joissa perheen ongelmat ovat jo moninaisia ja pitkälle edenneitä.

9 POHDINTA

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi Lapset puheeksi -neuvonpidon, koska aihe on sekä meitä kiinnostava että erityisesti Oulun kaupungissa parhaillaan tehtävän Lapset puheeksi-menetelmäkoulutuksen takia ajankohtainen. Tutkimuksemme tehtävänä ja tavoitteena oli kartoittaa työntekijöiden kokemuksia Lapset puheeksi- neuvonpidosta sekä tuottaa tietoa neuvonpidosta työmenetelmänä, sen vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Mielestämme tutkimuksemme täyttää nämä tehtävät ja tällä saatua tietoa voidaan käyttää tulevaisuudessa hyödyksi Lapset puheeksi -työmenetelmän käyttöä kehittäessä.

Tutkimustuloksissa nousi myös esiin useita seikkoja, joista neuvonpitoa käyttävien työntekijöiden olisi mielestämme hyvä olla tietoisia. Lapset puheeksi -neuvonpito tuottaa tutkimuksemme mukaan parhaita tuloksia ennaltaehkäisevässä työssä käytettynä ja vaatii ammattilaisverkoston sitoutumisen lisäksi myös asiakasperheen motivoituneisuutta neuvonpitoprosessia kohtaan. Olisikin hyvä miettiä kunkin asiakasperheen kohdalla, sopiiko neuvonpito juuri tämän perheen kanssa käytettäväksi: ovatko perheen tuen tarpeet ratkaistavissa ennaltaehkäisevän työn puitteissa vai vaatisivatko ne järeämpiä tukitoimia kuin neuvonpitoprosessin puitteissa voidaan tarjota. Myös perheen sitoutuneisuus olisi hyvä jollain tavalla varmistaa ennen neuvonpitoprosessiin ryhtymistä. Erityisen tärkeää mielestämme on myös se, että neuvonpitoprosesseihin mukaan lähtevät työntekijät osaltaan pitävät huolen siitä että hoitavat oman osansa prosessissa ja esimerkiksi sairausloman tai töistä poisjäännin kohdalla delegoivat osuutensa hoitamisen sijaiselle tai toiselle työntekijälle: näin jo aloitetun neuvonpidon ketju ei pääse harmillisesti katkeamaan.

Saimme opinnäytetyöprosessin aikana valtavasti uutta tietoa, opimme työskentelemään pitkäjänteisesti ja sietämään työn keskeneräisyyttä pitkän prosessin aikana. Jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa päätimme, että teemme tutkimuksen kaikki vaiheet yhdessä. Olemme yhdessä pohtineet ja käyneet keskusteluja siitä, mitä opinnäytetyömme tulee sisältämään ja mistä näkökulmista asioita tarkastellaan. Teimme yhdessä tiedonhakuja ja vaihdoimme ajatuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä aiheesta. Tämän ansiosta työssämme on mielestämme säilynyt yhtenäinen linja ja tuotoksesta näkee, että se on syntynyt yhteistyöllä. Ryhmätyötaitojen ja yhteistyön tekemisen tärkeyden ymmärtäminen niin sosiaalialan työkentällä

kuin oman työprosessin aikana on avautunut meille hyvin opinnäytetyötä tehdessä ja nämä taidot ovat myös kehittyneet paremmiksi.

Opinnäytetyöprosessin aikana omaa työskentelyä sekä työn jälkeä täytyy jatkuvasti reflektoida ja tarkastella kriittisesti, jotta työ pysyy aiheessa ja tutkimus vastaa tutkimuskysymykseen. Läpi koko opinnäytetyöprosessin olemme pyrkineet refleктоimaan omaa työskentelyämme ja työmme jälkeä. Tässä meitä on tukenut myös hyvä opinnäytetyöohjaus. Palautteen saaminen on ollut tärkeää ja ohjauskeskustelut auttoivat huomaamaan työssä sellaisia asioita, mitä emme itse muuten ehkä olisi tulleet ajatelleeksi.

Laadimme opinnäytetyömme suunnitelman ja aikataulun prosessin alkuvaiheessa. Haastavaksi koimme tällöin koko opinnäytetyöprosessin hahmottamisen, tietoperustan rajaamisen sekä sopivien lähteiden löytymisen. Opinnäytetyöhön kerättyä tietoa haimme laajasti ja monipuolisesti erilaisia lähteitä ja tietokantoja hyödyntäen. Tietoperustaa tehdessä ja jälkikäteen sitä muokatessa opimme lähdekriittisyyttä sekä etsimään aihepiiriin kannalta olennaista ja ajankohtaista tietoa. Tietoperustan muotoileminen tiiviiksi kokonaisuudeksi, joka kuitenkin sisältää riittävästi oikeanlaista tietoa, oli haasteellista ja se kesti prosessin loppuvaiheisiin saakka. Tutkimustyön eri vaiheet ja niiden sisällöt selkiytyivät pikkuhiljaa prosessin edetessä, vaikka niiden hahmottaminen aluksi olikin vaikeaa.

Opinnäytetyöprosessimme kaikista suurin haaste oli haastateltavien löytäminen. Tähän meni paljon suunniteltua enemmän aikaa, mikä vaikutti suoraan työmme aikatauluun viivästyttäen sitä tuntuvasti. Opimme sen, että tutkimusta tehdessä sekä aikatauluja ja tavoitteita laatiessa tulee ottaa huomioon, etteivät asiat aina välttämättä suju suunnitelmien mukaisesti. Eteen saattaa tulla yllättäviä asioita ja muutoksia, joihin itse ei pysty vaikuttamaan. Tämän hyväksymisen taito kasvoi työtä tehdessä. Olemme matkan varrella oppineet joustavuutta ja sopeutumista suunnitelmien muuttumiseen. Vaikka koimme negatiivisena asiana sen, että aikataulu ei pitänyt ennalta suunnitellulla tavalla, olemme näin jälkikäteen ajateltuna myös hyötäneet viivästyisestä. Tämä on antanut meille enemmän aikaa prosessoida työtämme sekä syventänyt ymmärrystämme tutkimuksemme kohteesta.

Kun haastattelut lopulta saatiin tehtyä, selvitimme työn loppuvaiheet rivakassa tahdissa. Valitsimme haastattelutyypiksi ryhmähaastattelun ja mielestämme se oli tutkimuksen kannalta hyvä ratkaisu; haastattelun edetessä haastateltavien välillä syntyi luonnollisesti vapaata

keskustelua, he täydensivät toistensa vastauksia ja vaihtoivat ajatuksia. Tämä rikastutti haastatteluaineistoa selkeästi. Myös me haastattelijoina pystyimme ottamaan osaa keskusteluun ja tekemään tarkentavia kysymyksiä. Haastattelutilanne oli kaiken kaikkiaan rento ja sen ilmapiiri oli luonteva.

Opinnäytetyöprosessin aikana ammatillisuutemme tulevana sosionomeina on kehittynyt ja lisääntynyt monella tapaa. Ammatillisuuden kasvua voidaan tarkastella vaikkapa oppimistavoitteinamme olleiden sosionomin (AMK) kompetenssien kautta. Yksi näistä kompetensseista on kehittämisosaaminen, johon sisältyy uuden tiedon tuottaminen sekä käytäntöön painottuva tutkimusosaaminen (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 47). Nämä kehittyivät opinnäytetyöprosessin aikana, kun toteutimme itse suunnittelemamme tutkimuksen vaihe vaiheelta. Tutkimustyö oli meille täysin vierasta ennen tätä prosessia, mutta nyt tiedämme, mitä vaiheita se pitää sisällään ja miten tutkimustuloksia tuotetaan. Tavoitteenamme oli myös kehittää palvelujärjestelmäosaamistamme. Sosionomin tulee hallita palvelunohjaus sekä kyetä suuntaamaan ja kokoamaan erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tueksi tarpeenmukaiset palvelut sekä toimia osana moniammatillista verkostoa (Emt, 67). Lapset puheeksi -neuvonpidon keskeisimpiä asioita ovat juuri moniammatillinen verkostotyö ja tarpeenmukainen palveluohjaus perheen tukemiseksi. Tutkimustuloksissamme kirkastui erityisesti moniammatillisen verkostotyön merkitys sekä sen kiistattomat hyödyt.

Sosionomin ammattitaidon kulmakivi on eettisen osaamisen kompetenssi, johon sisältyy esimerkiksi kyky toimia tasa-arvoisesti ja asiakkaan yksilöllisyys huomioiden sekä pyrkimys huono-osaisuuden ehkäisemiseen ja eettiseen reflektioon (Emt, 166). Eettisiä seikkoja tulee ottaa huomioon useissa eri tutkimuksen vaiheissa. Jo pelkästään aiheen valinta ja tutkimuskysymyksen muotoilu ovat suuria eettisiä ratkaisuja (Kylmä & Juvakka, 2007, 144). Lapset puheeksi -neuvonpidon lähtökohtia ovat yksilön vahvuudet ja yksilöllisyys, positiivinen ihmiskuva sekä ajatus asiakkaan osallisuuden vahvistamisesta. Nämä kaikki ovat myös sosionomin tärkeitä eettisiä periaatteita ja toimivat työn perustana.

Olemme sitä mieltä, että Lapset puheeksi -menetelmä sopii ehdottomasti parhaiten käytettäväksi ennaltaehkäisevässä työssä. Myös tutkimustuloksemme tukevat tätä ajatusta. Nähdäksemme Lapset puheeksi -menetelmä olisi erittäin käyttökelpoinen lapsi- ja perhetyössä ja se tulisivin juurruttaa yleiseksi käytännöksi ennaltaehkäisevissä palveluissa. Esimerkiksi Raahen seudulla työmenetelmän laajamittaisesta käytöstä ollaan saatu hyviä tuloksia. Mallin käyttöönoton jälkeen

lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojeluasiakkuuksien määrät ovat vähentyneet huomattavasti. Lastensuojeluilmoituksen sijaan koolle kutsutaan neuvonpito, jonka avulla räätälöidään lapselle ja perheelle tarvittava tuki. Alueelle on myös nimetty palveluohjaaja, jonka avulla tarvittava tuki saadaan välittömästi. (Pohjois-Suomen Lasten Kaste väliraportti 2014, 21. Viitattu 15.3.2016.)

Lisäksi Lapset puheeksi –menetelmällä on samansuuntaiset tavoitteet kuin uudella sosiaalihuoltolailla, jonka tavoitteena on siirtää palveluiden painopistettä korjaavaan ja varhaiseen tukeen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen, tuen tarjoaminen ihmisen arkiympäristöön sekä monialaisen yhteistyön lisääminen. Jotta työmenetelmällä saadaan parhaat mahdolliset tulokset, on erittäin tärkeää, että sitä käyttävät työntekijät ovat saaneet riittävän koulutuksen menetelmän käyttöön.

Pohdintaa aiheutti lapsen osuus Lapset puheeksi -neuvonpidossa. Lapsen mukaan ottamisessa on mielestämme vielä kehitettävää. Neuvonpidossa lapsen osuus mietitään aina tapauskohtaisesti. Lapsella on oikeus osallistua neuvonpidon valmisteluun, mikäli hänet päätetään kutsua mukaan. Jos päädytään siihen, ettei lapsi osallistu neuvonpitoon, on vanhempien ja työntekijöiden vastuulla huolehtia, että lapsi on silti työn keskiössä. Tämä voinee olla haastavaa, jos lapsi itse ei ole paikalla. Tutkimustuloksissamme ilmeni, että todellisuudessa lapsi otetaan harvoin mukaan neuvonpitoon. Haastateltavien mukaan usein lapselle vain kerrotaan neuvonpidossa sovituista, lasta koskettavista asioista. Meistä tuntuu ristiriitaiselta se että koko menetelmän nimi on Lapset puheeksi, mutta itse lapsi, jonka hyvinvoinnin tulisi olla työn keskiössä, ei ole usein lainkaan mukana koko prosessissa. Lapsen osuuteen neuvonpidossa tulee mielestämme kiinnittää tarkkaan huomiota, erityisesti silloin, jos tämä ei ole fyysisesti läsnä neuvonpitotapaamisissa. On erittäin tärkeää, että lapsen ajatukset ja mielipiteet tulevat aidosti kuulluksi ja hänellä on myös mahdollisuus ottaa osaa keskusteluun.

LÄHTEET

Arponen, A., Kihlman, E. & Välimäki, S. 2004. Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen. Teoksessa Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) 2004. Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Bardy M. (toim.). 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. 2007. Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Viitattu 30.10.2014.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/6e0cb1804a1563bd951ff5b546fc4d01/opus_risu_07.pdf?MOD=AJPERES

Hirsjärvi, S. & Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi S. & Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. Painos. Helsinki: Tammi

Isoherranen, K. 2006. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Isoherranen, K. & Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Raitakari, S. 2003. Sosiaalityötä "menestystarinoiden" tuolla puolen? Teoksessa Satka, M. & Pohjola, A. & Rajavaara, M. (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Koljonen, S. 2015. Perhe puheeksi – syvennetyn varhaiskasvatuskeskustelun toimivuus Viherkallion päiväkodin pilotti kokeilussa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomi (YAMK), perhekeskeisen Varhaiskasvatuksen kehittäminen ja johtaminen. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88086/Koljonen_Sirpa.pdf?sequence=

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laine T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. (toim.) & Valli R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lindroos, L. 2006. Hyvä vanhemmuus. Viitattu 13.3.2016.
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-perhe/hyva-vanhemmuus>

Mustajärvi, S. 2008. Perhetyöhön sitoutuminen. Lastensuojelun perhetyön asiakkaana olevien vanhempien, työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu -tutkielma.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79189/gradu02591.pdf?sequence=1>

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 6/2007. Viitattu 13.2.2016.
http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Niemi, H. 2008. Toimiva lapsi & perhe -työmenetelmien arviointiselvitys. Vanhempien ja työntekijöiden näkemyksiä Lapin sairaanhoitopiirin alueella. Viitattu 9.2.2016. http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/mielenterveyshankkeet/Toimiva%20lapsi%20ja%20perhe_raportti_yhdistetty.pdf.

Ojanen, T. Ritmala, M. Sivén, T. Vihunen, R & Vilén, M. 2011. Lapsen aika. 12.- 14. Painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Perttula J. & Latomaa T. (toim.) 2008. Kokemuksen tutkimus. Merkitys, Tulkinta, Ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Paajanen, P. Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 1997 ja 2007. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/76c6b09a238746b8580a57db1c35f002/1416486058/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hanke 2014-2016. Hankesuunnitelma 1.2.2014–28.2.2016. Viitattu 15.3.2016.

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_6c9VwUGAJ4J:https://www.innokyla.fi/documents/871706/1506d647-ac71-470b-b314-3ef139cbfabd+&cd=4&hl=fi&ct=clnk&gl=fi

Pohjois-Suomen Lasten Kaste väliraportti 2014. Viitattu 15.3.2016. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mCvVXsxmISsJ:https://www.innokyla.fi/documents/871706/82f23d43-a21c-405f-91fd-4515e54f98c9+&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi>

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta?: työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ruusunen, M. 2014. "Tulee pysähdytyä lapsen asioiden äärelle". Vanhempien näkökulma Lapset Puheeksi - varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Savikko, N. & Pitkälä, K. 2006. Hoitoon sitoutumisen merkitys ja haasteet. Tabu 14 (5), 4-7.

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Solantaus, T. & Niemelä, M. & Hiltunen, M. 2013. Lapset puheeksi –Neuvonpito –lokikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Solantaus, T. 2013. Varhaiskasvatuksen Lapset puheeksi – lokikirja. Toimiva lapsi ja perhe. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.2.2016.
http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lapset_puheeksi_-_keskustelun_tausta_varhaiskasvatuksessa_ja_koulussa.pdf

Solantaus, T. 2015. Lapsen ja nuoren kehitystä tukeva toiminnallinen kartoitus varhaiskasvatuksessa ja koulussa: Lapset puheeksi -keskustelun taustateoria. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 2.3.2016.
http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lapset_puheeksi_-_keskustelun_tausta_varhaiskasvatuksessa_ja_koulussa.pdf

Solantaus, T. 2016. Lapset puheeksi – kun vanhemmalla on mielenterveyden ongelmia. Toimiva lapsi ja perhe. Manuaali ja lokikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.2.2016.
http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lp_manuaali_ja_lokikirja_kun_vanhemmalla_on_mtr_ongelmia_13112013.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Kuntainfo: Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset. Viitattu 16.3.2016. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset

Suomen Mielenterveysseura 2016. Toimiva lapsi & perhetyö. Viitattu 4.2.2016
<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%B6iminta/lapset-ja-nuoret/toimiva-lapsi-perhe-ty%C3%B6>

Teittinen, P. 2012. Tavoitteena lapsen ehjä mieli. Yhteisvastuukeräyksen Ehjä lapsen mieli - hankkeen koulutusten arviointi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonisen sosiaalityön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41962/Teittinen_Petra.pdf?sequence=1

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Toimiva lapsi & perhe. Viitattu 5.2.2016.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/hankkeet/32461>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 10.2.2016.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatustilaki 1973. 19.1.1973/36

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheessä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

von Troil, S. 2014. Toimiva lapsi ja perhe -työmenetelmän käyttöönoton arviointi Kauniaisten alakouluissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Terveiden edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83845/Suvi_%20von_Troil.pdf?sequence=1

Vähäylikkää, S. 2015. "On tullut semmonen olo, että en oo yksin" – Vanhempien kokemuksia Neuvonpidosta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.
<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62292/V%C3%A4h%C3%A4jykk%C3%A4.Satu.pdf?sequence=2>

Väisänen, L. & Niemelä, M. 2005. Vanhemman mielenterveyden häiriö ja lapsi. Lapsikeskeinen näkökulma psykiatrisessa sairaalassa. Osa 2. Suomen Lääkärilehti 60 (39), 3889 - 3893.

Kirjallinen tiedote sekä suostumus tutkimukseen osallistumiselle

Tutkimuksen tausta, tarkoitus ja tavoite:

Olemme sosiaalialan opiskelijoita Oulun seudun ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä aiheesta Lapset puheeksi – neuvonpito. Tarkoituksenamme on tutkia menetelmän käyttöä lastensuojelun avohuollon toimenpiteenä sekä kartoittaa menetelmän toimivuutta neuvonpidon käyneen perheen kanssa työskentelevien viranomaisten kokemana. Lisäksi tarkoituksena on tuottaa tietoa Lapset puheeksi -neuvonpidosta.

Tutkimustulosten käyttö:

Tutkimuksemme kohdistuu Lapset puheeksi -menetelmän neuvonpitovaiheeseen, koska siitä ei ole aikaisempaa tutkimustietoa. Tutkimuksemme tulee hyödyntämään työntekijöitä oman työskentelyn kehittämisessä, organisaatioita palveluiden kehittämisessä sekä asiakkaita osallisuuden lisäämisessä.

Haastateltavien oikeudet:

Osallistuminen on vapaaehtoista, haastateltavalla on oikeus vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan ilman seuraamuksia. Haastattelusta saatu aineisto ja sen raportointi ovat luottamuksellisia ja tulokset julkaistaan siten, ettei yksittäistä haastatteluun osallistujaa voida tunnistaa. Haastatteluun osallistuvalla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta missä tutkimuksen vaiheessa tahansa.

Suostumus:

Olen perehtynyt opinnäytetyön tutkimuksen taustaan, tarkoitukseen ja tavoitteisiin sekä oikeuksiini haastateltavana. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan haastatteluun. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Antamani tietoja saa käyttää tutkimuksen tarkoitukseen sellaisessa muodossa, ettei niistä voi tunnistaa henkilöllisyyttäni. Annan suostumuksen tutkimuksen tekemiseen sekä haastattelun nauhoittamiseen.

Haastateltavan allekirjoitus

Jessica Heikkinen, Reetta Lahtinen ja Taina Mikkonen (o2mita00@students.oamk.fi)

Alkutilanne, valmistelu

- Mitkä ovat työntekijöiden työpaikat ja heidän roolinsa perhe kanssa työskennellessä?
- Miksi neuvonpitoon päädyttiin?
- Ketkä osallistuivat neuvonpidon suunnitteluun? Osallistuiko perhe? Osallistuiko lapsia?
- Miten suunnittelu tapahtui käytännössä?

Tapaamiset

- Millaisia konkreettisia vaikutuksia neuvonpidolla mielestänne oli perheen arjen sujumiseen, vanhemmuuden tukemiseen? Onnistuiko ongelmien ehkäisy, perheen vahvuuksien löytäminen ja niiden tukeminen, hyvinvointia uhkaavien tekijöiden tunnistaminen jne.?
- Miten palvelujen ja tuen tarpeen tunnistaminen ja arviointi mielestänne onnistui? Koittekko, että ongelmiin löydettiin ratkaisuja?
- Löydettiinkö perheen tilanteeseen sopiva ammattilaisverkosto? Ts. Saatiinko tarvittavaa apua oikeilta henkilöiltä?
- Miten koitte verkostoyhteistyön? Oliko verkoston yhteistyöstä hyötyä teille? Oliko haittoja?
- Miten koitte tapaamiset: millainen mieli jäi? Oliko neuvonpidon käyttäminen hyödyllistä? Jos oli, niin miten?

Lopputilanne

- Miten perheen tilanne on muuttunut neuvonpidon jälkeen?
- Koittekko neuvonpidon hyödyllisenä? Mitään konkreettista?
- Löydettiinkö yhteinen ratkaisu? Jos löytyi, niin millainen?
- Olisiko mieleenne tullut jotain kehitettävää neuvonpitoprosessiin liittyen?